

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1894. Andra Kammaren N:o 33.

Lördagen den 21 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Herr talmannen anmälde till fortsatt föredragning statsutskottets utlåtande n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet.

Dervid förekom i ordningen först

Punkten 40.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att för tillbyggnad af nya elementarskolans i Stockholm hus måtte upplätas den statsverket tillhöriga, hittills af hofstallet disponerade delen af kvarteret Beridarebanan; samt att åt samma skola måtte för utförande af ifrågavarande byggnadsföretag beviljas ett räntefritt statslån å 220,000 kronor att återbetalas under loppet af fyratio år med 5,500 kronor årligen.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.

Utskottet hemställde emellertid, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts

af herrar *E. Fränckel*, *H. R. Törneblad* och *S. G. von Friesen*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr von Friesen: Herr talman! Det skäl, som utskottet anfört för sitt afstyrkande af bifall till Kongl. Maj:ts proposition,

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

är väsentligen det, att som Stockholms stad har lika stor nytta af denna skola, som andra städer hafva af i dem förlagda läroverk, så bör det tillkomma Stockholms stad att ikläda sig byggnadsskyldigheten vid denna skola. Dervid skulle ju icke vara något att erinra, om det icke vore staten, som grundlagt denna skola och som åtagit sig hela underhållet af denna skola för ett statens alldeles särskilda ändamål. Någon framställning från Stockholms stad angående behovet af denna skola föreligger alldeles icke. Det är sant, att Stockholms stad i viss mån kan kallas för ett rikt samhälle, om än dess skulder äro ganska betydliga och dess årliga utgifter ganska stora; ur den synpunkten vore det i alla händelser väl icke någon fara i att lägga byggnadsskyldigheten på Stockholms stad. Men är Stockholms stad på sätt och vis ett rikt samhälle, så gäller väl detta ännu mera om svenska staten, som i sig innefattar bland andra samhällen Stockholms stad, och om svenska staten har för ett sitt ändamål låtit ett företag komma till stånd, så synes mig icke värdigt staten att kasta detta företag ifrån sig på Stockholms stad.

Det kan ju också ifrågasättas, huruvida Stockholms stad verkligen skall befinnas villig att ikläda sig en sådan byggnadsskyldighet, ty Stockholms stad har under de senare åren byggt läroverkshus för högst betydliga summor. Ett, norra latinläroverket, blef färdigt 1880 och kostade 900,000 kronor; ett annat, realläroverket, blef färdigt 1890 och kostade omkring 700,000 kronor, och ett tredje, södra allmänna läroverket, blef färdigt 1891 och kostade 800,000 kronor, för att nu icke tala om de lägre allmänna läroverken. Då Stockholms stad sålunda på detta sätt sört för sitt behof af skolutrymme, så kan det väl hända, att staden icke befinnes benägen att ikläda sig byggnadsskyldighet vid denna skola, som är af staten anlagd för ett särskildt ändamål. Att Stockholms stad icke på något sätt förhållit sig njugg i fråga om sitt skolväsen, det torde de af mig anförda siffrorna bevisa, och att den icke heller varit njugg gent emot den skola, hvarom här är fråga, vill jag nu också framhålla. Byggnadsskyldigheten vid denna skola åligger, som sagdt, staten, och därför åligger det äfven staten att bekosta rektorsboställe eller, då sådant boställe här icke finnes, att utgifva hyresersättning till rektorn vid denna skola. För detta ändamål har staten anslagit 1,000 kronor, men staden beviljar åt rektorerna vid sina högre allmänna läroverk 1,500 kronor i hyresersättning. På denna grund har framställning gjorts från nya elementarskolan, att Stockholms stad måtte betala skolans rektor skilnaden mellan den hyresersättning, som stadens öfriga nyssnämnda rektorer få, och den, som nya elementarskolans rektor har från staten, och denna framställning har staden bifallit. Stockholms stad betalar vidare hyresbidrag till lektorerna och adjunkterna vid denna skola utan att vara dertill pliktig, endast af en viss billighetskänsla, emedan

staden betalar dylikt bidrag till lektorerna, adjunkterna och kollegerna vid sina egna läroverk. Det årliga bidrag, som staden lemnar till nya elementarskolan, uppgår till omkring 9,000 kronor, hvilket torde motsvara mera i kapital än det belopp, som man nu begär att staten skall offra för byggnadsskyldigheten vid skolan. Utskottet har icke satt i fråga, att icke fortfarande en statens profskola skulle vara nödvändig och ändamålsenlig. Jag vill här icke upptaga tiden med att utveckla, hvad nya elementarskolan har verkat såsom profskola, ty det kommer nog att framhållas af andra talare, derom är jag förvissad. Jag vill blott framhålla, att det är två årtal, som egentligen beteckna betydande framsteg i det svenska skolväsendets utveckling, nemligen 1849 och 1873. De genomgripande reformer, som de åren genomfördes i skolväsendet, hade sina förebilder och sitt faktiska stöd i de försök, som vid nya elementarskolan blifvit gjorda. Blott detta är tillräckligt för att visa, hvilken stor betydelse en dylik statens profskola har.

Man har sagt, att prof numera kunde anställas vid enskilda läroverk; men dessa hafva icke den sjelfständighet och kunna icke heller i samma mån tjena till förebild för statens läroverk som ett statens eget läroverk. Såsom sagdt, har utskottet icke heller bestridt detta, utan utskottet anser också, att en statens profskola bör upprätthållas. Då så är förhållandet, synes det mig icke vara lämpligt, att staten nu antingen kastar skolan helt och hållet öfver bord eller också, såsom vilkor för dess fortvaro, fordrar att Stockholms kommun åtager sig byggnadsskyldigheten vid densamma. Det synes mig knappast vara staten värdigt att gå så till väga.

Det sätt, hvarpå byggnadsfrågan nu skulle lösas, är dessutom förenadt med den största billighet, som gerna kan tänkas. Om man vill räkna ut, hvad detta räntefria lån på 220,000 kronor skulle representera i ett kontant anslag för tillfället, så skulle det, om räntefoten antages till $3\frac{1}{2}$ procent, blifva ett belopp af 103,000 kronor. Huru jemförelsevis obetydlig denna summa är, finner man lätt, om man jemför den med den summa, som begärdes 1887 till nybyggnad för nya elementarskolan. Då gälde det icke 100,000 kronor, utan i det närmaste 450,000 kronor och således mera än fyra gånger så mycket, som nu begäres för samma ändamål. Att få ett tidsenligt läroverk för denna ringa summa, 100,000 kronor, kunde naturligtvis icke gå för sig, om icke skolan sjelf kunde lemna ett betydligt bidrag för ändamålet. År 1887 ifrågasattes dessutom att uppföra en ny byggnad åt skolan på en tomt i kvartoret Edelman mindre vid Nybrohamnen. Den tomten är dyrare än den nuvarande, som derigenom skulle hafva blifvit ledig, så att i det hänseendet hade man icke kunnat göra någon affär vid företagets utförande. Man skulle icke genom försäljning af den gamla tomten hafva erhållit några medel, med hvilka man

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.

(Forta.)

kunnat bestrida en del af byggnadskostnaderna, ty hvad man afstod i tomt på det ena stället uppvägdades mer än väl af hvad man tog i anspråk på det andra stället. Det förslag, som här föreligger, är sålunda efter min tanke synnerligen billigt.

Den nu föreslagna lösningen är dessutom synnerligen ändamålsenlig, ty läroverkets läge är mycket centralt, och då det upptager lärjungar från alla delar af hufvudstaden, är detta en stor fördel. Med ett så centralt läge kan man naturligtvis icke begära att få samma utrymme i fråga om tomt och lekplats, som om man lägger läroverket längre bort från de centrala delarne af staden.

Men med det begränsade antal lärjungar, som finnes vid elementarskolan, och den anordning af tomterna i kvarteret, som kan ega rum, när staten har dem samtliga i sin hand, synes det mig, som om utrymmet skulle vara ganska tillräckligt. Man har invändt, att det icke är lämpligt, att skolan förlägges så i närheten af Hötorget. Det kan vara en olägenhet, men den har man sökt undvika derigenom, att man i den föreslagna byggnaden lägger korridorerna åt Hötorget och skollokalerna åt gårdsplanen. Jag har hört invändning deremot att skolrummen sålunda komma mot söder, men i vårt kalla klimat behöfver man icke vara rädd för det. Det kan ju hända, att på våren i slutet af maj och på hösten i början af september solen blir väl varm, men då finnas ju medel att utestänga den. Ett af de nya läroverken, som Stockholms stad byggt, har sin hufvudfasad fullständigt mot söder, och någon olägenhet deraf har icke försports.

Jag tror därför, att man med lugn kan anse den lösning af skolbyggnadsfrågan, som nu föreligger, vara, om icke idealiskt den bästa, så dock fullt tillfredsställande. Jag tror också, att det pris, för hvilket lösningen kan åstadkommas, är i hög grad billigt, och då det synes mig, som om staten icke bör gå så till väga, att den kastar från sig byggnadsskyldigheten för ett *sitt* särskilda ändamål på en enskild kommun, Stockholms stad, kan jag icke annat än yrka bifall till den kongl. propositionen och afslag å statsutskottets framställning i ämnet.

Herr Petersson i Runtorp: Ja, saken är väl icke alldeles så tydlig. För min del finner jag mig föranlåten att yrka bifall till statsutskottets hemställan och afslag å den kongl. propositionen.

När det nu har tillkännagifvits, att Stockholms stad icke behöfver nya elementarskolan, så får jag säga, att staten behöfver den ännu mindre, ty här är så tillräckligt med skolor i landet, som fabricera studerande, att staten icke behöfver lägga sig i den saken. Jag tror, att det finnes angelägnare utgifter.

Jag vill dessutom framhålla en annan sak, nemligen att i andra städer och på landet skolhusen byggas af kommunerna

sjelfva, och då behöfver väl staten icke bygga skolhus åt Stockholm, helst som här enskildt har sagts, att Stockholm i sina skolor har utrymme för 1,260 lärjungar mer, än som nu der finnas. Det synes mig sålunda, som om staten icke skulle behöfva ådraga sig utgifter för att få ännu flera skolor här. Jag anser det vara öfverflödigt, att staten har en sådan kostnad för en ny skola.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Det har nog framhållits, att nya elementarskolan skulle vara en profskola, men jag tycker, att, när der provvats i mer än 30 år, man borde kommit till insigt om, huru man vill hafva det. Detta är den ena saken; en annan är, att om Stockholm icke vill hafva en profskola, så kan det finnas andra städer, som skulle vara tacksamma öfver att få mottaga en sådan. Inom utskottsafdelningen sades det, att hvilken skola som helst kunde användas till profskola. Om vi skulle erbjuda t. ex. Göteborg en sådan profskola och denna stad mottoge anbudet, så skulle staten få skolan för ett ofantligt mycket billigare pris än här är i fråga. Jag finner sålunda alla skäl tala för att Riksdagen icke bifaller Kongl. Maj:ts förslag, synnerligast därför, att, när man på senare tiden icke gifvit anslag från statsverket till skolor i städerna i allmänhet, man icke behöfver göra det till en skola i Stockholm.

Kostnaderna äro icke så små, som här framhållits, och tomten har icke heller ett så obetydligt värde.

Jag yrkar afslag å Kongl. Maj:ts framställning och bifall till utskottets hemställan.

Herr Ljungman: I motsats till den siste talaren skall jag be att få framhålla, att så länge folket i staten är mäktigt andlig utveckling, är det nödvändigt att hafva läroverk, der försök kunna göras för att allt mer och mer utveckla undervisningen till det bättre. Hvad särskildt denna kammars ställning till undervisningsfrågor beträffar, så vill jag framhålla, att denna kammare många gånger än vid andra läroverk, hafva utfallit synnerligen förmånligt, så att 45 % af de lärjungar, som utgått från nya elementarskolan, hafva fått det högsta eller näst högsta betyget i latin. Denna omständighet synes tala för att ett försök i den nämnda rigtningen vore till stort gagn för undervisningen vid läroverken och skulle bidra att göra undervisningen mer praktisk. Då, efter hvad jag hört sakkunniga personer upplysa, de nu föreslagna byggnaderna skulle blifva ganska tillfredsställande och

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus. summan i fråga icke är synnerligen stor, hemställer jag om bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herr Grundell: Den förste ärade talaren har så fullständigt belyst den föreliggande frågan och visat, hvilken nytta det skulle medföra, om en nybyggnad för ifrågavarande skola komme till stånd, att det till äfventyrs icke är nödigt att jag tager till ordet. Då jag emellertid varit i tillfälle att på stället taga kännedom om lokalerna, har jag icke kunnat underlåta att yttra ett par ord.

Jag har för min del funnit, att dessa skollokaler äro i högst otillfredsställande skick. Utan öfverdrift torde kunna sägas, att knappt något enda allmänt läroverk i vårt land kan uppvisa mer otillfredsställande lärorum och att de flesta af våra folkskolor hafva vida bättre.

Nå väl, säger man, då har väl Stockholms stad i likhet med andra kommuner skyldighet att tillbygga lärohuset eller att uppföra en ny, tidsenlig byggnad. Från början var jag af samma mening, men då jag af tillgängliga handlingar och särskildt af statsutskottets betänkande inhemtat, att denna skola intager en ganska egendomlig ställning, i ty att den skall vara »en ständig, i hufvudstaden förlagd profskola, hvarest förbättringar i lärosättet kunde, med afseende på elementarundervisningens fortgående utveckling, försökas», torde skolan, så länge denna dess egenskap icke blifvit upphäfd, få betraktas såsom en statsinstitution, för hvars uppehållande äfven i fråga om byggnader staten bör draga omsorg. Då dessutom den nu föreslagna summan, som kräfves för en ändamålsenlig tillbyggnad, synes mig vara ringa i jämförelse med det stora ändamål, som vinnes, skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition.

Herr Jonsson i Hof: Ingen lär väl kunna bestrida, att icke nya elementarskolans lokaler för ett lärjungeantal af 300 äro otillfredsställande och för tränga. Men frågan är, dels huruvida man behöfver behålla ett så stort lärjungeantal för att fortsätta med den profundervisning, som der eger rum, och dels huruvida det är skäl i att bygga ut denna skola i akt och mening att för framtiden hafva kvar denna särskildt stående skola. Det kan sägas, att med ett så ringa lärjungeantal, och då de öfre fyra klasserna skola vara delade på 2 linier, det blir en relativt dyr undervisning, då blott ett fåtal lärjungar komma på hvardera linien. Det förefaller mig nästan — förutsatt att denna profskola fortfarande skall ega bestånd — som om det egentligen vore af vigt att på den klassiska linien anställa prof rörande när ett språk skall börja läsas i den ena eller andra klassen. Ty hvad beträffar den reala linien, så torde väl knappast der kunna anställas prof af någon egentlig betydelse för undervis-

ningen. Således, om man vill, att skolan skall vara qvar såsom profanstalt sådan den nu är, finnes det enligt min mening tvenne vägar att gå: den ena att minska antalet lärjungar till 200, och den andra att jemte minskandet af antalet lärjungar inskränka läroverket till en enda linie. För mig är det här hufvudsaken, huruvida det är skäl att auslå det lånebelopp, som här är i fråga, för att för framtiden slå fast en sådan skola. Jag tror, att hvad Riksdagen år 1887 yttrade i afseende på nybyggnadsfrågan, fortfarande eger sin giltighet; nemligen att, när den reform af de allmänna läroverken, som är på dagordningen, förr eller senare måste blifva löst i den riktningen, att höjda terminsafgifter skola införas, kan det sättas i fråga, huruvida, efter den reformens genomförande, man behöfver alla de skollokaler, som finnas i Stockholm. Det kan hända, att, äfven om denna skola upphörde, utrymmet i de andra skolorna blefve tillräckligt för lärjungarne ändå; och i sådan händelse tror jag det icke vore på sin plats att bevilja detta låneunderstöd.

Men det är äfven andra anmärkningar att framställa mot denna byggnadsplan. För det första är det en ovanlig form för ett låneunderstöd, då man här vill, att staten skall träda emellan med ett räntefritt lån att amorteras på 40 år. Jag vågar säga, att säkerheten för att detta lån blir amorteradt vare sig på 40 eller 50 eller 60 år, icke synes vara så synnerligen stor. Skolans styrelse har beräknat, att genom en viss höjning af terminsafgifterna skulle för hvarje år ett belopp af 5,500 kronor kunna afläggas, och med detta skulle lånet kunna amorteras. Men det kunde ju hända, att, om terminsafgifterna höjdes, tilloppet af lärjungar till skolan minskades, och då finge man ej heller den summa, som behöfdes för amorteringen. Och jag tror, att följden desto snarare skulle blifva den nämnda, derest, som sagdt, läroverksfrågan i den närmaste framtiden blir löst och en allmän höjning af afgifterna kommer att ega rum. Då kan det hända, att denna amortering torkar in på halfva vägen, och då får resten af lånet efterskänkvas; detta torde således ej blifva en så billig affär, som man föreställer sig.

Hvad för det andra skolans läge och anordningen af den nya lokalen beträffar har af den förste talaren redan medgifvits, att läget ej är särdeles tillfredsställande; och det är det verkligen ej heller. Skolan ligger nemligen vid ett starkt trafikeradt torg, och nybyggnaden skulle få ena fasaden mot en trång gata på cirka 30 fot med en saluhall på andra sidan, från hvilken all möjlig lukt skulle komma att tränga upp i skolans lokaler, och den andra fasaden mot en lika trång gata, om också icke samma olägenheter i afseende på luftförhållandena der förefinnas. För öfrigt skulle byggnaden komma att te sig temligen egendomligt till det yttre. Den nuvarande skollokalen är af 2 våningars höjd; sedan skulle den nya byggnaden ställas i norra delen af tomten,

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus. der vagnsskjulen nu stå, och med sin fasad skjuta upp öfver den gamla skolans fasad. Fönsterindelningen m. m. i nybyggnaden skulle också svära emot den arkitektur, den nuvarande lokalen har, så att, som sagdt, ett högst otillfredsställande yttre blefve följden af en sådan nybyggnad, som här är i fråga.

(Forts.)

För öfrigt tror jag, att behofvet af en sådan profskola som nya elementarskolan numera icke är lika stort, som det möjligen ursprungligen var, och att, om för resten prof fortfarande böra anställas med olika lärometoder, sådant mycket väl kan låta sig göra vid en af rikets öfriga skolor, utan att staten behöfver bygga eller hålla lokal för sådant ändamål. Ty hvarför skulle icke hvilken stad som helst gerna låta sitt läroverk vara en sådan profskola? Meningen är ju, att de prof, som anställas, skola hafva till syfte förbättringar i det nuvarande undervisningssättet, och ingen kommun kan väl hafva något emot att i sin skola så fort som möjligt se förbättringar komma till stånd. Det skall väl vara en gifven fördel för hvilken läroverksstad som helst att få en sådan profskola inrättad hos sig, derest det anses nödvändigt, att den fortfarande finnes till.

Talaren på bohuslänsbänken nämnde, att vid denna skola prof nu skulle anställas för att utröna, i hvilken klass man skulle börja med latin, och att det därför vore af vigt, att denna skola finge vara qvar. Mot detta vill jag invända, att sådant prof väl kan ega rum utan att bygga till lokalen, om man inskränker antalet lärjungar. För experiment särskildt i den rigtningen synes mig således icke någon nybyggnad vara nödvändig, och för öfrigt finnes det äfven en annan synpunkt att se saken ifrån. Ty om denna skola skulle upphöra såsom profanstalt, så torde väl de privata läroverk, som tid efter annan uppstå, icke underlåta att anställa prof i den ena eller andra rigtningen allt efter det håll, åt hvilket sympatierna luta.

På tid om byggnaderna kan jag slutligen icke underlåta att nämna, att den nuvarande lokalen med sin ena gafvel stöter intill tekniska skolans hus. Den tillbyggnad, som här är i fråga, skulle komma att stöta intill en annan byggnad, som innehafves af generalstabens litografiska anstalt. Båda dessa inrättningar äro mer eller mindre eldfarliga, och äfven det tycker jag ökar betänkligheterna mot förslaget att förlägga skolan på den nuvarande platsen.

Hur jag således än ser saken, tror jag, att utskottet haft goda skäl för sin afstyrkande hemställan, till hvilken jag, herr talman, tager mig friheten yrka bifall.

Herr Themptander: Då jag har det föga hugnesamma uppdraget att vara ordförande i direktionen för nya elementarskolan, kan jag icke underlåta att till besvarande upptaga några af de

anmärkningar, som under diskussionen här blifvit gjorda mot Kongl. Maj:ts förslag rörande tillbyggnad af denna skolas hus. Jag säger, att uppdraget är föga hugnesamt, och jag säger det uteslutande med hänsyn till de sorgliga lokala förhållanden, som vid denna skola göra sig gällande; ty det kan icke vara annat än sorgligt att se ett läroverk år efter år nödgas fortsätta sin verksamhet i en så bristfällig lokal som den ifrågavarande. Att denna byggnad är det sämsta skolhus, som finnes i denna stad, utgör visserligen icke ett tillräckligt skäl för att anse densamma underhållig, men jag är öfvertygad om att, i händelse detta skolhus stode under inspektion af någon af statens folkskoleinspektörer, hade det för länge sedan varit utdömdt och vederbörande blifvit ålagda att uppföra ett nytt skolhus motsvarande de fordringar, som gällande läroverksstadga uppställer på läroverksbyggnader i våra dagar. Jag kan därför ej annat än hemställa, om det kan vara värdigt staten, att, när den i ett undantagsfall som detta sjelf håller skolhus, detta icke i någon mån skall motsvara de fordringar, som staten eljest ställer till och med på de minsta kommuner i landet i afseende på deras folkskolehus.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Nu är det visserligen icke någon, som bestrider lokalernas otillfredsställande beskaffenhet, och ingen heller, som bestrider behovet af en ombyggnad, hvilket äfven den senaste talaren medgaf; men man hänvisar till Stockholms kommun. Det har af den förste ärade talaren i afton påvisats, hurusom de förväntningar, man i detta afseende ställer på Stockholms kommun, näppeligen äro af den beskaffenhet, att man har fog fordra, att de skulle af kommunen infrias, och detta af de allra mest giltiga skäl. Stockholms kommun eger visserligen precis samma skyldighet som andra städer, som hafva elementarläroverk, att prestera erforderliga byggnader för de samma i den utsträckning, som förhållandena på platsen kräfva. Omfånget af denna skyldighet är i afseende på Stockholms stad regleradt genom särskilda kongl. bref, och staden är ålagd att hålla byggnader för 3 fullständiga elementarläroverk och 3 femklassiga. Denna sin skyldighet att hålla läroverkshus har Stockholms stad fullgjort på det sätt, att staden nybyggt skolhus för de 3 fullständiga läroverken under de senare åren och likaledes dels iordningställt och dels ombyggt byggnaderna för de 3 lägre elementarläroverken. Den sammanlagda kostnad, som staden för nybyggande och iordningställande af dessa läroverkshus under de senare åren utgifvit, belöper sig till ungefär 3½ millioner kronor. Jag skall vidare be få nämna, att staden härvid förfarit så klokt, att den icke bestämt omfånget af dessa hus efter behovet för ögonblicket, utan tilltagit dem så stora, att de kunna motsvara de anspråk, en växande folkmängd kan för en längre framtid ställa på dem. Följden har blifvit, att de af Stockholms stad byggda skolhusen kunna inrymma ett lärjungeantal, som efter officiella uppgifter med 1260 platser

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

öfverstiger det nuvarande lärjungeantalet. Äfven om man icke anser det lämpligt att till sista plats befolka hvarje läroverk, kan man likväl med fullkomlig säkerhet påstå, att dessa af Stockholms stad bekostade skolhus inrymma platser för 1,000 lärjungar mer än som för närvarande finnas.

När Stockholms stad således redan har byggt skolhus, som innehålla platser för omkring 1,000 lärjungar mer än som för närvarande besöka skolorna, kan Riksdagen då med minsta fog af Stockholms stad begära, att staden skall bygga ytterligare skolhus? Äfven om de 300 lärjungar, hvilka finnas i nya elementarskolan, skulle skickas till de öfriga elementarskolorna i Stockholm, blefve det cirka 700 platser öfver i de andra skolorna, och det finnes enligt min tanke under sådana förhållanden icke den minsta tänkbara anledning till att Stockholms stad skulle känna sig manad anslå några medel för ett sådant ändamål, som här ifrågasättes. Nu säger man: Eftersom nya elementarskolan finnes i Stockholm, är den ju företrädesvis besökt af stockholmare. Ja, men det är ju likgiltigt för oss stockholmare, om vi skicka våra söner i det ena eller i det andra af läroverken här i Stockholm. När skolan en gång finnes i Stockholm, är det å andra sidan gifvet, att en del föräldrar, som der äro bosatta, skicka sina barn i denna skola, hvaremot, om skolan ej finnes i Stockholm, dessa barn naturligtvis skickades till de andra elementarläroverken i staden för att der få sin undervisning ombesörjd. Stockholms stad har således icke behof af att på lång tid utgifva en enda skilling för anskaffande af nya läroverkshus, och det synes mig därför icke i någon mån vara påkalladt att i detta fall ställa några anspråk på staden. Men, säger man, vid sådant förhållande är det ju bäst och enklast att draga in hela skolan. Ja, mine herrar, om Riksdagen ville säga rent ut, att den önskar draga in skolan, skulle jag anse det vara bättre än att vägra anslag till dess ombyggnad. Ty att bibehålla ett läroverk, som man icke vill på ett tidsenligt sätt tillgodose med nödiga lokaler, kan icke vara staten värdigt. Det vore enligt min tanke ett mycket öppnare och ärligare svar att säga: Vi draga in detta läroverk.

När vi åter tänka på den sidan af saken, kommer man naturligt att göra sig den frågan: Hvad är då detta läroverks speciella uppgift? Jo, det är att vara en profskola. Att vara en profskola för elementarundervisningen betyder ju att vara en anstalt, som är afsedd att vara till gagn för hela landet, för hela elementarundervisningen i landet. Sådant kan ju icke vara något specielt stockholmsintresse, det måste vara hela landets intresse. Huruvida åter en sådan skola är behöflig eller icke, det är en fråga, hvarom jag i likhet med flertalet af kammarens ledamöter i egenskap af lekman i denna sak har svårt att bilda mig ett sjelfständigt omdöme. Jag får bekänna, att jag i denna fråga varit tveksam, men att det varit en sak, som dervidlag på mig inverkat högst väsentligt, och det är, att jag sett våra framstående skolmän,

oafsedt de olika åsigter, de i öfrigt i många stycken ha, vara eniga deri, att en sådan profskola är behöflig. Jag ber i det afseendet få särskildt fästa mig vid den framstående skolman, som kontrasierat den kongl. propositionen i detta ämne, och vid den skolman, som i dag inledt debatten i denna fråga. Dessa personer representera säkerligen, såsom vi alla veta, i sin uppfattning af skolfrågor mycket vidt skilda åskådningar, men i denna sak äro de ense, att en sådan profskola som nya elementarskolan är behöflig.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Jag har i dag en stund åhört öfverläggningen i detta ämne i Första Kammaren, och jag har äfven der fått det intrycket, att de fackmän, hvilka der yttrade sig och äfvenledes säkerligen hafva sins emellan skiljaktiga åsigter på elementarundervisningens område, dock anse, att en profskola för elementarundervisningen är till väsentligt gagn.

Jag har naturligtvis haft tillfälle att i någon mån sätta mig in i den verksamhet, som utöfvas vid nya elementarskolan, och att, om jag så må säga, studera detta läroverks historia. Om jag icke fruktade att för mycket inkräkta på kammarens tid, skulle jag därför kunna erinra om en mängd saker, som numera sedan gammalt äro tillämpade i vår elementarundervisning, men på hvilka det varit nya elementarskolan, som först fäst uppmärksamheten. Då detta läroverk för något öfver 60 år sedan inrättades, skedde det, såsom vi alla veta, på grund af den mäktiga rörelse, som då gjorde sig gällande mot det förfall, hvori elementarundervisningen i vårt land ansågs ha råkat. Den stora läroverkskomité, som då tillsattes och på hvars initiativ nya elementarskolan bildades, i syfte att vara en försöksanstalt på undervisningens område, bar på grund af sin sammansättning med rätta ådragit sig en viss uppmärksamhet. Man vet, att i denna komité sutto män sådana som Hans Järta, af Wingård, Tegnér, Wallin, Pehr von Afzelius, Geijer, Berzelius, Agardh, Grubbe, von Weigel, af Tannström, Lefrén, von Hartmansdorff och Anders Fryxell. Herrarna finna sålunda, att denna komité ej var någon af vår moderna tids dussinkomitéer. Jag ber vidare att i korthet få erinra om några saker, som inom denna skola först vunnit sin praktiska tillämpning, nemligen: föreningen af skola och gymnasium till ett läroverk under samma rektor; de båda bildningsliniernas, den s. k. lärda liniens och den s. k. reala liniens, förening inom samma skola; frihet på målsmans begäran från läsningen af ett eller flera af de gamla språken; latinets framflyttning till en senare klass i skolan; införandet af det svenska språket såsom ett själfständigt undervisningsämne, med början på skolans lägsta stadium; begynnandet af studiet utaf de moderna språken framför latinets; åskådningsundervisning såsom grundval för undervisningen i allmänhet; införandet af naturvetenskaperna uti undervisningen. I sistnämnda afseende vill jag nämna, att vid denna

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

skolas stiftande infördes bland läroämnena undervisning om växt- och djurverlden, under det eljest föga spår af något sådant studium fans vid andra elementarläroverk. Vidare ber jag få framhålla, att gymnastik och vapenöfningar infördes i denna skola, innan dessa öfningar existerade vid något annat läroverk i Sveriges rike än vid krigsakademien på Karlberg. Slutligen vill jag fästa uppmärksamheten på att skolhygien först beaktades i denna skola, och att läkarebesigtning af lärjungarne der först förekom. Vilja herrarne af detta icke finna och erkänna, att åtskilliga viktiga impulser på undervisningens gebiet dock blifvit tagna genom denna skolas verksamhet?

Det har af en talare på kalmarbänken blifvit sagdt, att, när man hållit på att experimentera i så många årtionden, som man här gjort, det kunde vara nog med prof nu. Mot denna uppfattning måste jag inlägga den kraftigaste gensaga. Om på något område utvecklingen fortfarande måste göra sig gällande, så är det väl på undervisningens. För min enskilda del vågar jag hoppas, att den tid aldrig måtte komma, då det svenska samhället anser, att det hunnit en punkt, utöfver hvilken det icke vidare kan komma i utveckling af sitt undervisningsväsende.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten derpå, att denna skola icke heller under en senare tid stält sig likgiltig för förbättringar på undervisningens område. Tvärtom. Sedan åtskilliga år tillbaka hvilat nemligen hos Kongl. Maj:t ett förslag, framställt af skolans lärarekollegium och dess direktion, afseende lösning af ganska intressanta spörsmål på nämnda område. Att detta förslag ännu ej kunnat slutligen pröfvas af Kongl. Maj:t, beror åter derpå, att förslaget icke kan tillämpas, så länge de nuvarande lokala förhållandena i nya elementarskolan existera. Många af herrarne veta kanske, att, då det nuvarande skolhuset byggdes, det skedde på en tid, då inom denna skola försöksvis tillämpades en metod, som i väsentliga delar nu är öfvergifven, eller den metoden, att alla lärjungarne vid undervisningen voro församlade i en enda stor sal och icke, såsom nu är behöfligt, voro fördelade på särskilda rum för olika klasser. Hvad denna skola behöfver, är därför att få en lokal, som möjliggör undervisning i särskildt rum för hvarje klass. Förrän en sådan anordning åstadkommits, kunna icke de nya spörsmål, som på senare tid blifvit väckta, få sin lösning. Dessa spörsmål angå icke något mindre, än dels latinets ytterligare framflyttning till en senare klass och dels en mycket viktig förändring på den reala linien. Då, såsom jag vet, flertalet i denna kammare är intresserad för de reala studiernas utveckling, kan det vara skäl att nämna, att man icke kunnat undgå att finna, att det för närvarande ej är riktigt väl bestäldt i alla afseenden med denna linie. Det finnes nemligen endast en reallinie, och på denna linie lägges det synnerlig vikt på de matematiska och naturvetenskapliga ämnena. Men

nu är det så stäldt här i världen, att icke alla människor kunna blifva matematici eller äro mäktiga att komma så långt i det matematiska studiet, som fordras; och dels är det för en mängd behof här i lifvet icke heller angeläget att skaffa sig djupare insigter i matematik och naturvetenskap. Hvad som brister på den, reala linien, det är, att det icke också finnes en linie, der hufvudvigten lägges på den moderna språkundervisningen. Nya elementarskolans direktion har ock till Kongl. Maj:t inlemnadt förslag om att bilda två linier på den reala linien, en matematisk-naturvetenskaplig samt en språklig, och mellan hvilka linier lärjungarne skulle lemnas valfrihet. Men detta förslag förutsätter naturligen också, att i viss mån förändrade bestämmelser meddelas rörande afgangsexamen, så att man kunde få pröfningen vid afgangsexamen anordnad efter den olika linie inom den reala linien, som af lärjungarne valdes. Detta är nu ett sådant spörsmål, som jag tror, att en hvar, som är intresserad för de reala studiernas utveckling, icke kan undgå att tillerkänna en ganska stor betydelse.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Således torde nog prof framdeles vara behöfliga, och det är då ingen annan än staten, som lär kunna med tillförlitlighet anställa dylika. Den hänvisning, som i detta afseende gjorts till de enskilda läroverken, får jag upprigtigt säga, att jag tror icke vara tillfredsställande, ty för att anställa prof, måste man vara förvissad om att dessa prof kunna fortgå under en längre följd af år, man måste vara förvissad om att de lärjungar, med hvilka man börjar att anställa prof, sedermera allt jemt komma att handledas i den afsedda rigtningen. Nu är det alldeles gifvet, att de enskilda läroverkens bestånd ingalunda alltid är betryggadt; de kunna verka några år och sedermera upphöra. De enskilda läroverken äro för sin tillvaro beroende af sina ekonomiska tillgångar. Det måste då blifva en mycket ömtålig sak för en föreståndare för ett dylikt läroverk att gifva sig ut på en sådan vansklighet som den att mottaga lärjungar, hvilka skola undervisas efter alldeles nya metoder, tvärtom måste han företrädesvis ega ett bestämdt intresse att handleda sina lärjungar i närmaste öfverensstämmelse med hvad som fordras vid de allmänna läroverken, och han kan icke enligt min tanke i allmänhet stå till svars för och han får icke tillräckligt förtroende af föräldrarne, om han i sin skola mottager lärjungar för att med dem anställa experiment på undervisningens område. Är det statens mening att använda de enskilda läroverken till profskolor, ja, då får åtminstone staten understödja dem i helt annan utsträckning, än den gjort hittills.

Såvida prof skola anställas, måste de därför enligt min tanke företrädesvis anställas uti en statens skola, och vidare är det nödvändigt, att dessa prof ega rum i den omfattning, att resultatet af desamma i någon mån blifver belysande för sitt ändamål, hvilket det icke kan blifva, om det icke finnes tillräckligt antal lärjungar.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Då man här talat om att nedsätta lärjungarnes antal vid nya elementarskolan till 200, så är just felet med denna minskning det, att, om man nedsätter antalet, man får för små klasser på det högre stadiet, ty det är ju gifvet, att lärjungarnes antal under fortgången af skoltiden mer och mer minskas och att således med två hundra lärjungar de högre klasserna blifva mycket fåtaligt besökta. Skall man då dessutom hafva olika bildningslinier, så blir naturligen lärjungarnes antal ännu mindre på hvarje linie.

Mot herr Olof Jonsson, som nyss hade ordet och som tyckte anse, att sådana prof, hvarom här är fråga, skulle hafva sin egentliga betydelse för den klassiska linien och icke så mycket för den reala, ber jag för min del få säga, att, som jag anser den reala linien hafva en mycket större framtid än den klassiska, det är af ofantligt mycket större intresse, att dessa prof gälla den reala än den klassiska linien.

Man har äfven talat derom, att, i händelse man förlade denna profskola till någon annan af rikets städer, man icke skulle hafva någon svårighet att finna en kommun villig att upplåta lokal för densamma. Den saken tror jag dock icke är så alldeles tydlig och klar, ty först och främst kan det ju hända, att man kan råka på en kommun, som befinner sig i samma ställning som Stockholm, nemligen att redan hafva anskaffat läroverksbyggnader i tillräcklig omfattning. Att återigen förlägga denna skola till en liten stad, är ju icke heller lämpligt, om man vill hafva tillräckligt antal lärjungar. För öfrigt ber jag få beröra en annan sak, som gör, att en sådan skola icke lämpar sig annat än i en mycket stor stad. Lärjungars öfvergång från annat läroverk till en sådan profskola eller från densamma till en annan skola är nemligen icke lätt att verkställa, utan i följd af den alldeles säregna anordningen af en profskola tvärtom mycket svår, hvilket gör att jag tror, att det alldeles icke skulle uppfattas på de flesta ställen i landsorten såsom någon fördel att få en sådan profskola, utan det skulle tvifvelsutan komma att heta: »ja, vi vilja mycket gerna hafva ett läroverk, men låt oss få ett af den vanliga formen». Deremot, då det finnes ett så stort antal lärjungar att tillgå som i Stockholms stad, är det ju möjligt och har äfven visat sig, att man kan få ett tillräckligt antal lärjungar för en så beskaffad profskola.

Man har fäst sig vid att den föreslagna formen för statens mellankomst är något ovanlig, och statsutskottet har förklarar, att det icke funnit den vara tilltalande. Ja, ovanlig erkänner jag gerna att den är; men icke förstår jag, att den icke skulle vara tilltalande. Jag trodde deremot, att statsutskottet skulle finna det i hög grad tilltalande, om statsinstitutioner kunde anlita en så beskaffad utväg för att minska statens utgifter. Det är ju fråga om att bestrida en utgift af 220,000 kronor, och då har man erbjudit en form, hvarigenom denna utgift, 220,000 kronor, i

sjelfva verket reducerats, såsom den första talaren uppgaf, till cirka 103,000 kronor. Det är sålunda en nedsättning med mer än hälften af den utgift, hvarom är fråga. För min del må jag säga, att denna form synes mig vara den allra mest tilltalande, som kan väljas, när det är fråga om att bestrida en utgift för statens räkning. Nu har den siste ärade talaren anmärkt, att man icke har någon garanti för att det, som skall återbetalas, verkligen blir återbetaldt. Jag vill i det afseendet anmärka, att det icke är fråga om, såsom han tycktes tro, att *framdeles* höja terminsafgifterna, ty dessa afgifter äro redan höjda till det ifrågasatta beloppet på grund af ett utaf Kongl. Maj:t förlidet år lemnadt medgifvande. Denna höjning tillämpas redan och har icke visat sig verka till någon minskning i afseende å tilloppet af lärjungar. Skulle det mot förmodan visa sig i framtiden, att lärjungarnes antal vid denna skola i betydlig mån skulle komma att minskas, ja, då finnes visserligen ingen anledning att vidmagthålla läroverket, ty om det icke har tillräckligt antal lärjungar, så fyller det icke sitt värf och gör icke det afsedda gagnet. Men jag är fullkomligt öfvertygad om att denna farhåga icke kommer att få något stöd i verkligheten, och skulle den återigen besannas, skulle det visa sig, att lärjungarnes antal sjönk, så att en indragning af skolan blefve följden, då gjorde staten i sanning en alldeles briljant affär, ty jag ber att få påpeka, att den tomt, som då blefve disponibel, är i följd af sitt läge ytterst värderik.

Ehuru jag afgjort är af den uppfattning, att Stockholms stad icke har något att skaffa med denna sak och att man derför icke kan påräkna något bidrag från Stockholms stad, så kan jag likväl medgifva, att frågan ju kan ställa sig annorlunda, om man gör staden ett sådant erbjudande, som synes mig skina fram i statsutskottets betänkande, hvarigenom i följd af tomtens värderika beskaffenhet Stockholms stad genom att förvärfva densamma kunde med fördel disponera den för något sitt ändamål och sedermera anvisa åt elementarskolan en billigare tomt. Det är visserligen tänkbart, att, om man ville erbjuda staden en sådan affär, den kunde vara förtjent att tagas i öfvervägande, men jag fruktar för min del, att, när det komme till kritan med denna affär, det ärade statsutskottet vore den sista, som vore benägen att ingå på denna tomtupplåtelse till Stockholms stad, och det vore i min tanke ytterst beklagligt, om icke statsutskottet i det hänseendet bättre bevakade statens intressen, än det skulle göra genom att gilla en sådan tomtupplåtelse. För min del anser jag, att statsutskottet skulle handla alldeles korrekt, om det afböjde en sådan öfverlåtelse, ty huru ser denna tomt ut? Jag förmodar, att många af herrarne tagit densamma i betraktande. Jo, den är en rektangel, der på en sida finnes tekniska skolan och på en sida generalstabens litografiska anstalt och statybildhuggarebostället. Sedan skulle de båda återstående sidorna bildas af

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.

(Forts.)

detta elementarläroverkshus. Nu hafva dessa fyra hus på tomten en gemensam gård, och skulle man göra en tomtupplåtelse åt Stockholms stad, så finge man naturligen icke endast upplåta den yta, på hvilken husen äro byggda, utan äfven ett gårdsutrymme. Men det gårdsutrymme, som finnes, medgifver icke någon delning. Skulle man upplåta så stor del af tomten, som vore behöflig för skolan, blefve följden, att man afhände sig nödigt gårdsutrymme för alla de öfriga byggnaderna, som stå på tomten. Tomten är nemligen, som sagdt, icke så stor, att det går an att stycka den, så att särskilda gårdar kunna anvisas för de olika byggnaderna. Således kan jag icke anse annat, än att en tomtstyckning, hvarigenom staten afhänder sig någon del af denna tomt, vore en bland de allra olämpligaste åtgärder, som gerna från statens synpunkt kunde vidtagas, hvarför i min tanke erbjudandet till Stockholms stad att möjligen reflektera på saken såsom en affär icke lär någonsin leda till något resultat.

Jag har nu sökt besvara de erinringar, som här blifvit gjorda, och jag ber slutligen att få fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att då uppenbarligen ett erbjudande till Stockholms stad icke kan röna framgång, så kommer icke genom ett bifall till utskottets förslag annat att inträffa, än att kammaren om ett år kommer att stå inför samma situation som nu.

Är det då icke så godt, att kammaren redan nu befriar detta läroverk från att lefva under nuvarande sorgliga lokalförhållanden genom att anvisa en så ytterst måttlig summa, som 103,000 kronor i sjelfva verket är, när det gäller att få en byggnad åt ett helt läroverk? Vill kammaren icke göra det, är det så godt, att kammaren redan nu säger: Vi vilja icke hafva någon särskild profskola, vi vilja icke uppehålla något särskildt läroverk för det ändamålet, och därför vägra vi att bevilja anslag dertill. Det är i min tanke ett mycket ärligare besked än det, som finnes i utskottets betänkande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition osh afslag å utskottets hemställan.

Herrar Odhner och Ramstedt förenade sig med herr Themptander.

Herr Kardell: Herr talman! Efter det värtaliga och sakrika anförande, som hållits af den siste ärade talaren, kan naturligtvis icke mycket vara för mig att tillägga. Jag vill endast angifva, att äfven min åsigt är, att staten bör hafva en profskola, ett läroverk, der sådana försök kunna göras, som fordras af den upplysta allmänna meningen, men mot hvilkas genomförande konservatismen inlägger sitt veto. En sådan skola har vårt land i nya elementarskolan: i den skolan hafva med framgång många reformer blifvit genomförda. Den siste ärade talaren har anfört

exempel på många sådana reformer, som sedan kommit den svenska elementarundervisningen i allmänhet till godo. Det kan icke vara något väsentligt för mig att tillägga. Jag vill blott påminna derom, att äfven teckningsundervisningen börjat i nya elementarskolan och sedermera införts vid de öfriga allmänna läroverken i vårt land. Jag skulle vidare vilja nämna t. ex. katekesundervisningens framflyttande till den tredje klassen. Den har nemligen länge varit borttagen ur de två lägsta klasserna i nya elementarskolan.

*Ang. tillbygg-
nad af nya
elementar-
skolans hus.
(Forts.)*

En särskild uppgift för lärarne i nya elementarskolan är att författa läroböcker. Under de 64 år, under hvilka nya elementarskolan egt bestånd, hafva icke mindre än öfver 150 läroböcker blifvit författade af lärarne vid denna skola; och dessa läroböcker hafva utgått i öfver 330 upplagor.

Om nu, såsom af utskottet föreslagits, Stockholms stad verkligen skulle öfvertaga byggnadsskyldigheten åt nya elementarskolan, då är det alldeles gifvet, att den särskilda styrelse, som denna skola nu har och som just utsetts med hänsende till dess särskilda organisation och uppgift, skall upphöra, och att skolan ställes under direktionen för Stockholms stads allmänna läroverk. Det är temligen klart, att den direktionen icke skulle vilja vara med om att fortfarande låta denna skola vara en profskola; då skulle den blifva helt enkelt ett vanligt allmänt läroverk. Jag är dock öfvertygad derom, att Stockholms stad aldrig skall gå in på något sådant, i synnerhet efter det yttrande, som fälts af den siste ärade talaren. Ty det är ju icke en skola, som skall afhjelpa något lokalt behof af undervisning, utan det är, som sagdt, en profskola, inrättad för hela det svenska folkets skull.

Herr Nils Petersson i Runtorp nämnde, att denna profskola redan egt bestånd i så många år, att det vore tid nu att upphöra med experimenten. Jag föreställer mig, att man icke kan tänka, att experiment någon gång skola blifva obehöfliga. Ty den fortskridande utvecklingen skall göra nya experiment nödvändiga, och det i alla tider.

Herr Olof Jonsson sade, att man skulle kunna göra hvilket statens läroverk som helst till en profskola. Detta tror jag icke vara möjligt; och jag tänker, att den form, som de allmänna läroverken hafva i vårt land, lägger oöfverstigliga hinder i vägen för sådant. Jag tror icke, att konsistorierna i landet skulle gå in på att experimentera med sådana saker som t. ex. framflyttandet af katekesundervisningen till tredje klassen eller framflyttandet af latinet till sjette klassen. I nya elementarskolan har latinet visserligen framflyttats blott till den femte klassen, medan det i de allmänna läroverken börjar, såsom bekant, i fjerde klassen; emellertid är nu i nya elementarskolan fråga om att framflytta det till sjette klassen.

Samme ärade talare nämnde om att de privata läroverken skulle kunna tjäna till profskolor. Dessa privata läroverk kunna

Ang. tillbygg-
nad af nya
elementar-
skolans hus
(Forts.)

visserligen hafva organisationer, som afvika från de allmänna läroverkens; men de äro ändock inga egentliga profskolor. Ty de kunna näppeligen experimentera med något nytt. Sedan de fått sin säregna organisation, så behålla de den. Det är mycket, som hindrar dem att slå in på nya banor, såsom också framhållits af den föregående talaren. De privata skolor, som för närvarande erhålla statsanslag i sin egenskap af ett slags profskolor, äro Palmgrenska skolan, f. d. Beskowska skolan och Fjellstedtska skolan i Upsala. Hvad Palmgrenska skolan beträffar, så är den nog en skola med frisinnad och liberal organisation. Beskowska skolan har, såsom bekant, sett sig nödsakad att i det stora hela återgå i afseende på organisationen till de allmänna läroverkens ordning. Hvad den Fjellstedtska skolan beträffar, så får den, såsom bekant, allt från år 1890 ett årligt anslag af 5,000 kr. Men ingen lär väl här påstå, att den är någon profskola, ehuru den visserligen har en ordning, som afviker från den ordning, som är rådande vid de allmänna läroverken. I sjelfva verket är den blott ett slags student-fabrik.

Det skulle vara en stor skada för undervisningen i hela vårt land, om nya elementarskolan skulle nödgas afbryta sin verksamhet eller om den skulle blifva tvungen att fortfarande arbeta under så ogynsamma förhållanden som nu, att ytterligare dragas med så trånga och otidsenliga lokaler. Det är gifvet, att arbetet i sådana lokaler icke kan bedrivas lika så väl och med samma framgång som i lokaler, hvilka äro rymliga och helsosamma. Skulle nu emellertid mot förmodan denna profskola upphöra, så skulle säkerligen många af de reaktionära icke hafva något mot den saken. Det fins många, som anse, att vi hafva redan experimenterat alldeles för mycket och att det kunde vara tid att sluta dermed och sedan stå och stampa på samma punkt till den yttersta dagen: det skulle vara ett idealtillstånd i reaktionens sinne.

Mig förefaller det vara vår skyldighet att uppehålla och bevara denua af framsynta och frisinnade förfäder upprättade skola. Den är ett dyrbart arf, som vi hafva efter 1820-talets bästa män och som vi sjelfva böra lemna i arf till våra efterkommande. Jag yrkar bifall till den kongl. propositionen.

Herr vice talmannen Danielson: Jag har inom utskottet biträdt dess förslag på grund af den motivering, som af utskottet anförts. Jag tror, att man derigenom skulle komma till en uppgörelse och, så att säga, från statens sida med något rimligt belopp understödja denna skola. Men nu har man funnit här under diskussionen, att de, som kunna eller anse sig kunna uttala Stockholms stads intressen i detta fall, mena annorlunda. Här har sagts gång på gång, att Stockholms stad icke har något särskildt intresse för att på något sätt bidra till denna skolhusbyggnad. Stockholms stad har byggt större skolhus än som be-

höfvas; här stå 1,000 platser lediga o. s. v. Men jag vill fråga de ärade talarne och alla dem, som i denna fråga hafva samma åsikter: hvad är orsaken till att det lärjungeantal, som finnes vid denna skola, är så öfvervägande från Stockholm, att endast 10 % äro från andra orter? Kan man då med skäl säga, att Stockholms stad icke är intresserad för denna skola, då der är så stort lärjungeantal från Stockholm och så litet från andra orter? Det har ingen af herrarne talat om. Men det hade vi klart för oss i utskottet; och då hemställer jag, om icke man har skäl att anse, att Stockholms stad har särskildt intresse härvidlag, och att vänta, att Stockholms stad gemensamt med staten vill ordna denna läroanstalt, om man anser nödigt att hafva denna läroanstalt såsom profskola.

Ang. tillbyggnad af nya elementar-skolans hus.
(Forts.)

Jag har visserligen icke den uppfattningen, att våra rön och erfarenheter på dessa områden böra stanna. Ty det är ju klart, att utvecklingen går framåt. Men att dessa rön skulle bero på och, så att säga, hänga på denna skola, som Stockholms stad särskildt använder, det har jag icke klart för mig. Ty det kan ju hända, att, om det på allvar blir fråga om en skolreform, man kan på annan ort eller vid annat läroverk inrätta en afdelning för eu sådan profskola. Och då är ju ändamålet vunnet i alla fall; man får se dessa rön, som man skattar så högt. Men då kan också saken ordnas på ett billigare sätt, utan att vi nu behöfva anvisa så stora belopp.

Derjemte är denna form af lån för mig en verklig nyhet. Jag tror, att många af herrarne skola finna det underligt att lemna ett räntefritt lån på 40 år å 220,000 kr. och så hafva den förhoppningen, att skolan skulle kunna betala 5,500 kr. om året. Det är ju endast en förhoppning; men man bygger så lätt på förhoppningar. Jag anser, att staten icke bör lemna ett lån utan garantier och icke heller på det sätt, att det skall vara räntefritt. Deremot, om Stockholms stad erbjudit sig att åtaga sig någon del af summan, tycker jag, att staten kunde lemna ett direkt anslag.

Det är dessa förhållanden, som gjort, att jag icke kunnat bifalla det kongl. förslaget; och jag har ännu icke blifvit rubbad i denna öfvertygelse. Skulle kammaren bifalla det kongl. förslaget, då tror jag verkligen, att vi skrida in på detta område allt för fort, innan den stora reformen i afseende på undervisningssättet kan hinna ordnas. Det har visserligen sagts, att styrelsen icke befarar, att här icke skulle blifva inträdessökande. Men det uttalandet tror jag icke man bör tillmäta allt för stor betydelse.

Jag är därför af den uppfattningen, att äfven om skolan skulle fortfara ett eller annat år i det läge, hvori den nu befinner sig, så är dermed ingen skada skedd; och om dervid lärjungeantalet skulle minskas, så vore det icke heller något farligt. Men under

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus. dessa år finge Riksdagen rådrum att se sig om, huruvida en profskola skulle kunna ordnas på annat håll, kanske billigare och bättre.

(Forts.)

På dessa skäl har jag biträdt utskottets förslag, och jag tror, att det skulle vara välbetänkt, om denna kammare också ville bifalla utskottets hemställan, på det att vi må, såsom jag nyss sade, få rådrum att se oss före, om denna sak kan ordnas billigare och bättre och om det är nädvändigt att uppföra denna byggnad, då Stockholms stad icke vill vara med derom och intet intresse har därför mera än det öfriga landet. Det är just detta, som förefallit mig så besynnerligt, att Stockholms stad icke skulle hafva något intresse mer än det öfriga landet, då det just från detta Stockholm finnes ett så stort antal lärjungar, hvilka kunde haft tillfälle att i andra läroverk söka sin undervisning.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Wijkander: Herr talman, mine herrar! Det har af ett par föregående talare blifvit framhållet, hvilken vigtig roll denna skola spelat uuder de gångna årtiondena, och det skulle naturligen kunna sägas, att man redan därför borde tillgodose denna skola med ett lämpligt byggnadsanslag, men långt kraftigare talar för mig det behof, som onekligen för framtiden förefinnes att hafva en försöksskola här i Stockholm.

Då, snart sagdt, Sveriges alla högre läroverk lyda under staten, och då ecklesiastikdepartementet i de allra minsta detaljer reglementerar, huru dessa läroverk skola skötas, så är det naturligt, att det lätt uppstår stagnation, och förhållandena blifva stereotypa; därför är det önskligt, att det på något ställe finnes ett läroverk, der man under friare former kan göra försök. Man kan då icke, såsom representanten för vestra Helsinglands domsaga och nu senast herr vice talmannen framhållit, lägga ett sådant läroverk i en aflägsen del af landet; det måste ligga på en ort, der meningarna skarpast bryta sig inbördes och der de moderna strömningarna visa sig kraftigast. Jag anser därför, att det är af stor vigt, att försökläroverket just ligger här i Stockholm, der förhållandena onekligen äro större än på något annat ställe i vårt land.

Man kan icke heller vänta, att man med enskilda skolor, försedda med statsunderstöd, skall kunna vinna detta ändamål. Ty det är gifvet, att de icke kunna pröfva andra reformer, än sådana, som äro populära inom de förmögnare klasserna. Man kan nemligen icke påräkna, att till dylika skolor skola komma andra än sådana barn, hvilkas föräldrar äro relativt förmögna, och man måste därför inskränka sina försök till sådana, som kunna vara för dessa klasser tilltalande.

Fördelen att hafva sådana försökläroverk är naturligtvis endast relativ. Om förhållandet nu vore detsamma som 1887,

då det begärdes inemot en half million och dessutom en värdefull tomt, så skulle kanhända äfven jag känna mig tveksam, om man borde bevilja så mycket. Men nu är förhållandet helt annorlunda. Här är fråga om en jembörelsevis så obetydlig summa som något öfver 100,000 kronor, och jag vill till och med påstå, att om man skall ställa sig på den krassa materialismens rena ståndpunkt och endast tänka på sakens ekonomiska sida, så ligger det i statens intresse att behålla denna tomt för framtiden, ty den kommer med säkerhet i framtiden att stiga ganska högt i värde, och då i det qvarter, der denna tomt ligger, finnas andra staten tillhörande institutioner, så är det ganska godt att hafva denna tomt att använda till dessa, om det skulle visa sig, att man i framtiden icke behöfde den för det läroverks räkning, hvarom nu är fråga.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Stockholms stad har under de sista åren gjort så stora uppoffringar för sina läroverk, att man sannerligen måste erkänna, att de äro beundransvärda. Jag tror äfven, att man måste erkänna det faktum, att i denna stund Stockholms stad icke behöfver något nytt läroverk för att upptaga de elever, som der finnas. Det är, såsom nyss uppgafs, till och med i de läroverk, som Stockholm redan eger, utrymme för ytterligare 1,000 elever, innan man behöfver bygga något nytt läroverk. Naturligtvis kommer den stund, då detta blir behöfligt, men den stunden kan komma att dröja ganska länge, dåstäderna, som vi veta, numera icke tillväxa så hastigt som förr.

Herr talman, jag kan icke anse, att denna fråga är ett lokalt stockholmsintresse, och jag ber därför att få yrka bifall till Kongl. Maj:ts framställning.

Häruti instämde herr *Zotterman*.

Herr Waldenström: Det är en gammal bekant erfarenhet, att en sak kan befordras dels genom styrkan af de skäl, som gifvas för densamma, dels genom svagheten af de skäl, som anföras mot densamma. Jag tror, att så är förhållandet äfven med den här ifrågavarande saken. De skäl för förslaget, som äro framhållna, synas mig vara af mycket tungt vägande natur. Deremot synas mig de motsatta skälen vara ganska lätta.

När man t. ex. ser utskottet framställa det som en mindre tilltalande form för understöd, att man lönar ett lån, än t. ex. att man gifver ett anslag, och när man hör vice talmannen lägga så stor vikt på detta som han gjort, då frågar man sig med skäl, om icke förslagets motståndare känna sig bra förlägna, eftersom de tillgripa sådana grunder som denna.

När man vidare hör en så framstående ledamot af kammaren som herr Olof Jonsson mot den af Kongl. Maj:t föreslagna planen inlåta sig på sådana saker, som t. ex. huru husets fasad skulle

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.

(Forts.)

komma att taga sig ut mot Hötorget och Slöjdgatan i sammanhang med den byggnad, som nu står der, äfvensom huru skolans läge i närheten af tekniska skolan, som han betecknat — af hvad anledning vet jag icke — som en eldfarlig anstalt, skulle medföra fara för densamma, då tänker jag, att han måste känna sig bra svag och fattig på skäl, eftersom han i en så vigtig sak söker försvar för utskottet i så svaga bevisningsgrunder.

Af flera föregående anföranden, som jag haft i denna kammarare i frågor, som mera nära berört Stockholms stad, torde herrarne känna, att jag visst icke hör till dem, som vilja skona Stockholm. *Men jag vill vara rättvis äfven mot Stockholm*, och det tror jag att Andra Kammaren bör vara. Ställa vi på Stockholm de fordringar, som vi *rättvisligen* kunna ställa på den kommunen, så böra vi å andra sidan icke heller ställa på densamma några oberättigade kraf. Och lika litet som vi väl kunna anses hafva skäl att fordra, att Stockholm skall bygga lokal t. ex. för tekniska högskolan eller andra sådana läroverk, som äro statens uteslutande egendom, lika litet tänker jag, att vi kunna med skäl fordra, att Stockholms stad skall bygga lokal åt *denna* skola, som aldrig varit, aldrig heller blir och aldrig varit ansedd för att vara en Stockholms stads läroanstalt, utan alltid varit och ansetts vara en statens uteslutande egendom. Stockholm har för öfrigt, såsom den förste talaren i denna fråga påpekade, för denna skola gjort uppoffringar och gör fortfarande uppoffringar, som årligen belöpa sig till ett belopp, hvilket vida öfverstiger hvad staten skulle göra genom att lemna det räntefria lån, som nu begäres. Dermed tror jag, att Stockholms stad gjort nog för att motsvara den större fördel, som naturligtvis Stockholm måste hafva af denna skola än andra städer, af det enkla skälet, att den ligger i Stockholm och icke gerna kan ligga på något annat ställe än der. Stockholm har ju också öfvervägande fördelar framför andra städer af alla öfriga statens institutioner, som äro förlagda i Stockholm, utan att man derför fordrar, att Stockholm skall hålla lokaler eller göra särskilda uppoffringar för dem.

Hvad nu beträffar lokalens beskaffenhet, så är den verkligen mycket ruskig. Det är *det minsta*, man kan säga, att den är mycket ruskig. Jag var för icke länge sedan inne och åhörde undervisningen i ett lärorum innanför den stora salen, och jag må säga, att när jag kom in der, gjorde det ett mycket obehagligt intryck på mig. Jag sade till läraren och sedan till rektor: »Detta är ju ett förfärligt rum». — »Åh», svarade han, »det här är en af våra bästa lokaler. Lektorn skulle komma in, då vi läsa t. ex. i de rum, der vi hafva vårt zoologiska museum, eller då vi hålla lektion i kemirummet, strax efter en kemisk lektion, och få sitta i en luft, som är alldeles odräglig till följd dels af lukten af djuren, som der äro förvarade, dels af de kemiska experiment, som man nyss förut anställt».

Det berättades mig af en af lärarne der, att han frågat skol-
läkaren — om det var den nuvarande eller den föregående, mins
jag icke — om icke han skulle sätta dit sina pojkar, eftersom
han var skolans läkare. »Nej tack», hade han svarat, »så dår-
aktig är jag icke, att jag sätter in mina pojkar i så osunda
lokaler».

*Ang. tillbygg-
nad af nya
elementar-
skolans hus.
(Forts.)*

Man säger nu häremot, att elevernas antal kan inskränkas till det ursprungliga, som fans, då skolans nuvarande hus byggdes. Men om man också det gjorde, så vore lokalerna ändå odugliga, och det af den enkla anledningen, att när de uppfördes, så byggdes de för en skola, inom hvilken det var fria flyttningar uti alla klasser hela skolan igenom. Nu åter äro de fyra nedersta klasserna fasta. Och då bör det vara lätt att förstå, att äfven om lärjungeantalet inskränkes till tvåhundra, så duga ändå icke de nuvarande lokalerna, för så vidt man fordrar, att de skola vara något så när tidsenliga.

Dertill kommer en annan omständighet. Uti hvarje läroverk kan man antaga, att omkring $\frac{2}{3}$ eller $\frac{3}{4}$ af lärjungeantalet sitta i de fyra nedersta klasserna. Om man nu här skulle inskränka lärjungarnes hela antal till 200 och enligt nämnda beräkning t. ex. 130 af dem komme att sitta i de fyra nedersta klasserna, så vore 70 lärjungar kvar för de fem öfversta. Fördelar man dessa sjuttio på fem klasser, hvardera omfattande två linier, nemligen en latinlinie och en reallinie, och vidare, såsom meningen är, delar den reala linien i två: en matematisk och en språklig reallinie, så skola herrarne vid anställande af denna division och vid beräkning af hvad undervisningen skulle komma att kosta per elev komma till resultat, som skola förvåna herrarne.

Dessutom är det en erfarenhet, som hvarje skolman måste göra, nemligen att lika svårt som det är att väl bedrifva undervisningen, när man har för många lärjungar i en klass, lika svårt är det, när lärjungeantalet är för litet.

Hvad beträffar de reformer, som nya elementarskolan födt af sig, äro de till allra största delen uppräknade af en föregående talare. Ingen af herrarne skall heller kunna neka, att alla de viktigaste förbättringar, som på läroverksundervisningens område blifvit gjorda under de sista årtiondena, hafva haft sin rot i de erfarenhetsrön, som blifvit gjorda vid denna skola.

Till det, som herr Themptander uppräknat, vill jag lägga en sak, som från min synpunkt är lika viktig som de öfriga. Nya elementarskolan har nemligen visat, att man kan bedrifva en fullt praktisk och tillfyllestgörande undervisning i kristendom, äfven om man börjar med katekesundervisningen först i tredje klassen. Enligt min åsigt är det en lifsfråga för kristendomsundervisningen i våra läroverk, att katekesundervisningen framflyttas till denna klass, och jag tror att den erfarenhet, som nya elementarskolan i det afseendet gjort, skall blifva en anledning till allmän reform.

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Herr Nils Petersson i Runtorp sade, att när man hållit på med att profva under så många år, så kunde man skäligen anse sig hafva provfat tillräckligt. Det der lät alldeles, som om herr Nils Petersson icke bevistat den svenska Riksdagens förhandlingar under det sista decenniet; ty om det någonsin visat sig en jäsning på undervisningens område, en jäsning, som påkallar nya prof för vinnande af nya erfarenhetsrön, så har det varit under det sista årtiondet.

Herr talman! Jag skall på grund af hvad jag nu anfört yrka bifall till den kongl. propositionen.

Herr Olof Jonsson i Hof: Att talaren på gæstebänken alltid har säkra och starka skäl att andraga för sina åsikter, det är för ingen här i kammaren obekant; men nog kunde han vara mera försigtig, när han påbördar andra att hafva ytterst dåliga skäl, därför att man t. ex. vill klandra en byggnads yttre.

Jag ber att få påminna om huru för icke länge sedan just en dylik fråga, som en byggnads yttre utseende, inom riksdagen spelade en ganska stor roll — nemligen då det var fråga om uppförande af riksdags- och riksbankshus å Helgeandsholmen. Der var det visserligen fråga om ett riksdagshus och en lokal för riksbanken, men här är det ju också fråga om en statens byggnad, och således bör man väl äfven här se till, att jemväl de yttre anordningarna blifva lämpliga.

Om det nu är obekant för herr Waldenström, att det förefinnes anledningar till eldfara i den tekniska högskolans lokaler, så skall jag be honom påminna sig, att för icke länge sedan skolan undergick en eldsvåda, och då der tillika finnas smedjehärdar, som användas vid undervisningen, och dylikt, så torde herrarne finna, att det icke är bara tomt prat, när man påpekar att eldfara förefinnes.

Jag vill äfven säga, att om det är så angeläget att prof skola anställas, så finnes det ett praktiskt sätt för att bereda ökad utrymme för eleverna. Såsom bekant är, står på dagordningen frågan om indragning af den första, kanske de två första klasserna i elementarläroverken. Sker detta, och framflyttas profven till de högre klasserna, då beredes genom det minskade elevantalet tillräckligt utrymme.

Det har äfven blifvit sagdt, att den konkurrens, som finnes mellan de privata skolorna och statens skolor, icke skulle betyda något, utan måste staten därför hålla sig en profskola. Jag undrar just, hvilken skola det var, som började bedrifva undervisningen i lefvande språk på ett mera praktiskt och bättre sätt än förut. Jag undrar, om det icke var just en och annan privatskola, som införde det sättet i undervisningen, att densamma mest skulle ske på det främmande språket, icke på det svenska, då deremot förut undervisningen lär hafva bedrifvits så, att en yng-

ling, som efter aflagd examen kom till utlandet eller sammanträffade med en utlänning, t. ex. en tysk eller fransman, icke kunde tala ett ord med dessa personer. Denna brist har nu blifvit afhjelpat, ehuru visserligen icke genom de offentliga skolorna, utan just på enskildt initiativ.

Jag tror dessa skäl skulle kunna anses vara lika hållbara som dem, herr Waldenström anført. Och får jag alltså fortfarande yrka bifall till utskottets förslag.

Öfverläggningen var härmed slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till Kongl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen hafva blifvit besvarad med öfvervägande ja. Som votering likväl begärdes, skedde nu uppsättning, justering och anslag af en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller statsutskottets hemställan i 40:de punkten af utlåtandet n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets nämnda hemställan, bifallit Kongl. Maj:ts förevarande framställning.

Röstsedlarne uppräknades, hvar efter annan, och visade 140 ja mot 65 nej; varande alltså utskottets hemställan af kammaren bifallen.

Punkten 41.

Kongl. Maj:t hade vidare föreslagit, att såsom bidrag till uppförande i enlighet med fastställda ritningar af en ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå måtte beviljas ett anslag af 125,000 kronor samt deraf för år 1895 anvisas 62,500 kronor, men hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

I en vid punkten fogad reservation hade deremot af herrar grefve *G. Sparre*, friherre *F. W. von Otter*, *A. G. L. Billing*, *F. Boström*, *E. Fränckel*, *O. M. Björnstjerna*, *R. G. von Hedenberg*, *I. Kerfstedt*, friherre *J. T. Gripenstedt*, *F. E. Pettersson*, *H. R. Törneblad* och *J. E. Wikstén* hemstälts:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas att såsom bidrag till uppförande af en ny byggnad

Ang. tillbyggnad af nya elementarskolans hus.
(Forts.)

Ang. anslag för läroverksbyggnad i Umeå.
(Forts.)

Ang. anslag för läroverks- byggnad i Umeå. för allmänna läroverket i Umeå på extra stat för år 1895 beviljades ett anslag af 60,000 kronor.

(Forts.)

Efter föredragning af punkten anförde:

Herr Ryding: Äfven här föreligger en fråga om uppförande med tillhjälp af statsmedel af ett elementarläroverkshus; men under helt andra omständigheter än den näst föregående. Kongl. Maj:t har i förevarande punkt föreslagit, att såsom bidrag till uppförande i enlighet med fastställda ritningar af en ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå måtte beviljas ett anslag af 125,000 kronor. Utskottet å sin sida har hemställt, att denna Kongl. Maj:ts framställning icke må af Riksdagen bifallas. Såsom skäl för denna hemställan har utskottet åberopat, att efter representationsförändringens genomförande Riksdagen städse afvisat de förslag, som i syfte af anslags beviljande till uppförande af nya läroverkshus blifvit hos Riksdagen gjorda, vare sig de framställts af Kongl. Maj:t eller af enskilda motionärer, samt att utskottet anser det icke tillrädligt, att Riksdagen frångår den uppfattning, som Riksdagen sålunda under en följd af år gjort gällande.

Den under den sista tiden följda praxis har utskottet således upphöjt till en bestämd regel, från hvilken någon afvikelse icke bör ega rum. Men ingen regel utan undantag, heter det, och i detta fall synes det mig verkligen, som om man mycket väl skulle kunna stipulera ett undantag utan att derigenom behöfva frukta för något vådligt prejudikat för framtiden. Vi veta alla, hvilken förfärlig ellsolycka, som 1888 öfvergick Umeå, och i hvilket trångmål staden derigenom råkade. Riklig hjälp inflöt visserligen från alla håll, men den kom de enskilda brandskadade och icke samhället i sin helhet till godo. Detta har haft till naturlig följd, att staden sedan dess fått anstränga sig till det yttersta för att söka reparera skadan. Redan året derpå eller 1889 upptog staden ett statslån på 200,000 kronor, och år 1892 upplades ett obligationslån å 500,000 kronor. Till gäldande blott af annuiteterna å dessa begge lån jemte ett äldre mindre statslån erfordras en uttaxering på de skattskyldige af mer än 3 kronor per bevillningskrona. Någon egentlig säker inkomst har staden icke till bestridande af de ordinarie utgifterna, utan för deras betäckande måste till allra största delen utdebitering anlitas. Härtill kommer, att de upptagna lånen icke äro tillräckliga att bekosta de gaturegleringar och planeringar med flera arbeten, som ännu återstå, samt att staden, med den stora skulden redan åsamkat sig, icke gerna på nytt kan försöka sig på upplåningens väg. Hvad som brister måste följaktligen fyllas genom ytterligare uttaxeringar. Alla dessa omständigheter låta befara, att utdebiteringen i detta lilla samhälle inom kort skall uppgå till 10 kr. per bevillningskrona.

Vid den stora eldsolyckan uppbrunno äfven allmänna läroverkets byggnader och materiel. Till dessas återuppbyggande och återanskaffande har ingen del af de omnämnda länen varit anslagen, utan skolfrågan har behandlats såsom en sak uteslutande för sig. En välbelägen tomt har inköpts och ett gymnasstikhus af sten har blifvit uppfördt, men ännu återstår sjelfva hufvudbyggnaden. Kostnaden derfor har beräknats till 196,000 kronor. Medel finnas icke tillgängliga till större belopp än icke fullt 72,000 kronor. Det återstår således i rundt tal 125,000 kronor, eller just det belopp, som af Kongl. Maj:t äskats. Ett så stort belopp är det likväl under nuvarande förhållanden omöjligt för staden att anskaffa.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)*

För min del kan jag icke finna annat, än att bra mycket talar för att staten här bör träda hjälpande emellan. Ett allmänt läroverk fyller ju icke behofvet uteslutande för det samhälle, till hvilket det blifvit förlagdt, och allra minst är förhållandet så i detta fall. Umeå är en ganska liten stad. Vid 1892 års slut hade den endast 3,447 invånare, under det att länet, Vesterbottens län, hade en folkmängd af öfver 127,000 personer. Läger man nu härtill, att afståndet från Umeå till de närmaste allmänna läroverken inom länet är till Hernösand 24 och till Luleå 30 mil, så synes det ju klart, att det allmänna läroverket i Umeå måste anses oumbärligt för en ganska stor del af Norrland.

Nu skulle någon möjligen kunna komma med den invändningen, att det är landstinget, som i detta fall bör träda hjälpande emellan. Deremot kan jag dock erinra, att landstinget redan anslagit 25,000 kronor till den nya läroverksbyggnadens uppförande och antagligen icke anser sig ha råd att för detta ändamål offra mera penningar, sedan det nödgats anslå ett högst betydligt belopp för inlösen af den jord, som erfordrats för den genom länet framdragna statsbanan.

Såsom bevis på huru mycket det allmänna läroverket i Umeå anlåtats, tillåter jag mig nämna, att under det sista decenniet hafva derstädes icke mindre än 167 lärjungar, och således nära 18 i medeltal, årligen aflagt godkänd afgangsexamen. I början af 1880-talet uppgick hela antalet lärjungar vid läroverket till 250 och derutöfver. Första terminen efter branden gick antalet plötsligen ned till 147, men började sedermera åter stiga och utgör för närvarande 167. Detta har naturligtvis vållat, att de provisoriska byggnader, som efter branden användts för läroverkets behof, nu äro otillräckliga och icke längre kunna fylla sitt ändamål. En ny läroverksbyggnad måste derfor nödvändigt anskaffas, om icke läroverket skall i betydlig mån reduceras till skada för både staden, orten och det allmänna. Såsom ett ytterligare skäl för afslag har utskottet hänvisat till de många oafvisliga kraf, som ställas på statsverket. Äfven jag finner detta skäl mycket beaktansvärdt, men skall likvisst be att få fästa

Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.

uppmärksamheten derpå, att det nu gäller blott ett anslag för en gång, under det att de välsignelser, som detta anslag skulle medföra, finge skördas under en lång följd af år i framtiden.

I en vid utskottets betänkande fogad reservation hafva tolf af utskottets ledamöter, således jemnt halfva antalet, i likhet med mig funnit staden Umeås betryckta läge böra föranleda till att staten, i strid med hvad som eljest eger rum, lemna denna kommun något bidrag till en läroverksbyggnad. Och hafva dessa reservanter hemställt, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må på dett sätt bifallas, att såsom bidrag till uppförande af en ny byggnad för allmänna läroverket i Umeå på extra stat för 1895 beviljas ett anslag af 60,000 kronor. Om nu denna hemställan jemväl blir Riksdagens beslut, hvilket jag för min del vågar varmt hoppas, skulle ju ändå Umeå stad komma att lemna ett högst afsevärdt bidrag till läroverksbyggnaden, och kostnaden för densamma skulle derigenom blifva skäligen fördelad mellan staden, staten, landstinget och läroverkets byggnadsfond.

Herr talman! På grund af de exceptionellt ömmande omständigheter, som här föreligga, tager jag mig således friheten yrka afslag på utskottets betänkande och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Lundström, Wiklund, Nilsson* i Skrafvelsjö, *Öberg, Näslund* och *Nyström*.

Herr O. Jonsson i Hof yttrade: Jag deremot skall genast från början be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt och skall derefter söka att något skärskåda de billighetsskäl, som af den föregående ärade talaren anförts till stöd för reservationen.

Det är sant, att staden Umeå har hemsökts af en svår ulycka, och att dess finanser till följd deraf icke kunna sägas vara de mest blomstrande. Men derifrån och till den gräns, då staten med skäl bör träda emellan, är enligt mitt förmenande ett ganska långt steg. Det heter i framställningen rörande denna sak, att det är högligen att befara, att kommunalutskylderna i Umeå inom kort skola stiga till 10 kronor på bevillningskronan, och att denna stad icke har några andra egentliga inkomster, såsom fallet är med en del andra städer.

Hvad först beträffar frågan derom, att kommunalutskylderna i Umeå verkligen skulle befaras gå upp till 10 kronor på bevillningskronan, derest staden sjelf skulle bekosta läroverksbyggnadens uppförande, så skall en kort jemförelse mellan Umeå och åtskilliga andra kommuner inom landet, hoppas jag, visa, att det för Umeå verkligen icke förefinnas några särskildt exceptionella förhållanden. Om jag då håller mig till den senast utkomna statistiken öfver kommunuernas finanser, finner jag, att till exempel beträffande Kopparbergs län i ej mindre än 26 utaf de 41 kommuner, der fyrkantsberäkningen ännu icke blifvit införd, kommunalutskylderna uppgå till lägst 10 kronor 80 öre och högst

ända till 24 kronor 72 öre på bevillningskronan. När således ensamt i Kopparbergs län ett så stort antal kommuner få betala för läroverksbyggnad i Umeå. (Forts.)

öfver 10 och ända till öfver 24 kronor på bevillningskronan i kommunalutskylder och likväl måste taga sig fram med sina finanser, kan det icke sägas, att staden Umeå på något sätt kan jemföras med deras läge i detta afseende. Och det är icke endast Kopparbergs län, som kan framvisa exempel på kommuner med så höga kommunalutskylder, ty det förhåller sig på samma sätt nästan öfver allt i landet från det ena länet till det andra. Det finnes kommuner, der kommunalutskylderna, oberäknadt prestlöner och sådant, som i städerna i allmänhet räknas in på bevillningskronan, gå ända upp till 27 kronor på bevillningskronan. Om jag med detta sammanställer det förhållandet, att Umeå stad har erbjudit mark för uppförande af kasern till ett kavalleriregemente, som vore ämnadt att förläggas dit, och att staden sjelf värderat denna förmån till 110,000 kronor, skulle man kunna göra sig den frågan: Är det icke bättre, att staden säljer detta värdefulla område och använder de derför erhållna penningarna till läroverksbyggnadens uppförande? Icke torde väl kavalleriregementet vara af någon vikt för läroverket, så att staden af den anledningen är nödsakad att offra medel till en kasernbyggnad.

Men det är också åtskilligt annat, som talar emot det begärda anslaget. Enligt den ritning till den ifrågasatta läroverksbyggnaden, som fans tillgänglig i utskottet, är byggnaden beräknad att rymma 406 lärjungar. Om jag minnes rätt, har antalet lärjungar vid Umeå läroverk icke varit öfver 225. Sedermera har lärjungeantalet nedgått till något under 200 strax före branden. Derefter blef det naturligtvis ännu mindre, men det får man icke här fästa sig vid. Då emellertid under blomstringsperioden för vårt land i ekonomiskt afseende lärjungeantalet vid Umeå läroverk icke uppgått till mer än 225, har det syntts utskottet egendomligt, att man begär understöd af statsmedel för en läroverksbyggnad, afsedd att inrymma 406 lärjungar. Detta synes icke stå väl öfverens med det ekonomiska trångnål, hvori staden lär befinna sig, då man begär så stor hjälp af staten.

Men det är äfven i ett annat afseende, som man kan anse, att Umeå stad icke ställt sig på den sparsamma punkt, som stadens tryckta ekonomi bort mana den att intaga. Sedan efter branden ersättning för stadens allmänna byggnader influtit, uppförde nemligen Umeå stad ett gymnastikhus för en kostnad af icke mindre än 50 à 60,000 kr. Jag tror, att denna summa för ett gymnastikhus är alldeles för hög, äfven om man jemför den med hvad dylika byggnader i de större städerna kostat. Det synes mig icke rätt att hushålla på detta sätt och sedan lita på, att staten skall träda emellan och upphjelpa den dåliga ställningen.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)*

Jag tror att, hur man än ser saken, alla skäl tala för bifall till utskottets förslag och, såvidt jag kunnat finna, inga för bifall till reservationen. Och därför skall jag också be att få yrka bifall till utskottets förslag, såsom jag redan i början af mitt anförande nämnde.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag har nog varit beredd på att den kongl. proposition, som nu föreligger till behandling, skulle möta motstånd, och jag tvekade också i det längsta, innan jag beslöt mig för att hos Kongl. Maj:t föreslå denna framställning till Riksdagen. Men denna tvekan berodde dock blott och bart derpå, att jag ansåg, att med den uppfattning, som Riksdagen och särskildt dess Andra Kammare hyste i dylika frågor, utsigten till framgång för propositionen vore mycket liten. Deremot tvekade jag icke ett ögonblick beträffande behöfligheten för Umeå stad af någon hjälp.

Jag har nu hört herr Olof Jonsson göra en ganska dyster skildring af de tunga bördor, som trycka åtskilliga kommuner i vårt land. Jag vill naturligtvis icke inlåta mig på någon kritik af hans uppgifter, som jag betraktar såsom fullt säkra och pålitliga. Men nog torde man med skäl kunna säga, att efter vanlig måttstock Umeå samhälle för närvarande befinner sig i ett läge, som är synnerligen ogynnsamt. Den eldsolycka, som år 1888 öfvergick staden, var ovanligt förödande, och sedan hafva tillkommit en hel mängd omständigheter, hvilka gjort stadens ekonomi mycket bekymmersam. Å andra sidan måste jag anse Umeå läroverk såsom både särdeles nyttigt och nödigt för hela den stora landsdel, hvars intressen i undervisningshänseende detta läroverk har att främja. Likasom öfriga norrländska läroverk bör icke heller Umeå läroverk bedömas uteslutande efter lärjungeantalet, ty enär bygden är jmförelsevis litet befolkad, kan icke antalet lärjungar vara så stort. Men afståndet mellan läroverken i Norrland är mycket stort, och Umeå elementarläroverk har företett den egenomligheten i jmförelse med andra läroverk, att lärjungeantalet i de nedre klasserna varit lågt, men högt i de öfre klasserna, såsom också framgick af den förste talarens yttrande, att i medeltal icke mindre än 18 lärjungar om året der aflagt mogenhets-examen.

Den siste talaren nämnde, att ritningen till den föreslagna byggnaden angåfve, att den afsåge att rymma 406 lärjungar. Detta måste dock bero på någon missuppfattning. Derigenom, att det vid läroverket finnes flera linier, måste det finnas flera extra rum, s. k. duplikatrum, som användas af de lärjungar, som under vanliga förhållanden undervisas tillsammans med de öfriga lärjungarne i samma klass, men hvilka vissa timmar måste undervisas särskildt, enär de tillhöra en annan linie. Jag har också fullt säker uppgift, att gymnastikhuset är beräknadt för ett läro-

verk med 300 lärjungar. Detta gymnastikhus ansåg den föregående talaren vara särdeles dyrt, och jag erkänner, att jag först gjort samma anmärkning. Men jag har sedan fått upplysning om att huset måste byggas af sten på grund af gällande byggnadsordning för staden, och ritningarna till byggnaden äro uppgjorda i samråd med den bästa myndighet, som finnes i detta afseende, nemligen vederbörande vid gymnastiska centralinstitutet. Dertill kommer, att i samma byggnad inrymmas äfven andra lokaler än gymnastiklokalen. För närvarande är der inrymdt läroverkets bibliotek, och der är skolans musikal belägen, likasom der finnes ett läsrum, som är afsedt ätt, äfven sedan det nya läroverkshuset blifvit färdigt, såsom läsrum användas.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)*

Jag upprepar mitt påstående, att det väl är sällan en stad råkat i svårare läge än Umeå, och jag vill äfven framhålla, att ett beslut af Riksdagen i öfverensstämmelse med, jag vill icke vidare säga Kongl. Maj:ts proposition, utan reservanternas förslag icke på några vilkor kan betraktas såsom ett prejudikat och ännu mindre såsom ett farligt prejudikat.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra hemställer jag, att kammaren med behjertande af de särdeles ömmande omständigheter, som här föreligga, måtte lemna sitt bifall till reservanternas förslag.

Herr Elowson: Det lär väl icke kunna sättas i fråga att indraga det allmänna läroverket i Umeå eller att detsamma må undergå någon genmgripande omorganisation i syfte ätt klassernas antal skulle minskas. För den skull måste ju ett nytt läroverkshus der uppföras. Umeå stads läge påkallar ju också, att i denna residenstad finnes ett högre allmänt läroverk; ty om man betänker, huru stort afståndet är till de närmaste städerna med fullständigt läroverk, nemligen Hernösand och Luleå, emellan hvilka Umeå ligger, torde mau inse behöfligheten af ett högre läroverk i den sistnämnda staden. Erfarenheten inom skolverlden har också varit den, ätt Umeå läroverk på ett synnerligen förtjenstfullt sätt fyllt sitt åliggande.

Sedan den stora eldsolyckan öfvergått Umeå samhälle, hafva nu vederbörande domkapitel i Hernösand samt stadsfullmäktige i Umeå med understöd af Konungens befallningshafvande i Vesterbottens län hos Kongl. Maj:t gjort framställning om proposition till Riksdagen om anvisande af medel för det väl behöfliga läroverkshuset i Umeå. Statsutskottet har emellertid icke synnerligen välvilligt upptagit denna kongl. proposition. Utskottet hänvisar till sitt vid 1891 års riksdag afgifna utlåtande i ett likartadt ärende. Utskottet anför deri bland annat, »hurusom efter representationsförändringens genomförande Riksdagen städse afvisat de förslag, som i syfte af anslags beviljande till uppförande af nya läroverkshus och om-

Ang. anslag för läroverksbyggnad i Umeå. (Forts.) byggnad eller förändring af äldre sådana blifvit hos Riksdagen gjorda.

För mig synes ett sådant åskådningssätt i allmänhet vara föga giltigt. Skulle man nemligen af den omständighet, att en viss åtgärd under en begränsad tidrymd icke vidtagits, vilja draga den slutsats, att icke någon dylik åtgärd borde framdeles förekomma, så synes mig detta vara ett åskådningssätt, som icke eger någon giltighet och som skulle vara fiendtligt emot all fortskridande utveckling. Och särskildt skulle ett dylikt åskådningssätt i förevarande fall betyda, att Riksdagen efter representationsförändringens genomförande skulle blifvit mindre välvilligt stämd än förut för några uppoffringar för undervisningsväsendet, i hvad de afse tidsenliga läroverksbyggnader. För min del kan jag icke tro, att så är fallet. Men måhända syftar utskottet med denna framställning derpå, att ungefär vid samma tid infördes i lagstiftningen den grundsats, som i och för sig är riktig, nemligen att det egentligen är lärjungarne, som skola bygga och underhålla läroverksbyggnaderna, derigenom att de mera bemedlade af dem erlagga till läroverkets byggnadskassa en terminlig afgift. Detta förekommer också, men i Umeå är naturligtvis det belopp, som hittills hunnit inflyta i läroverkets byggnadsfond, otillräckligt för uppbyggande af ett nytt läroverkshus.

Jag vill också fästa uppmärksamheten derpå, att stiftets byggnadskassa redan blifvit disponerad för andra ändamål, så att från detta håll är icke synnerligen mycket att vänta. Något tvifvel lär icke heller förefinnas derom, att Umeå stad efter den svåra eldsolyckan befinner sig i synnerligt stora finansiella svårigheter. Enligt de uppgifter, som finnas i utskottets betänkande, har Umeå stad redan till läroverksbyggnader bidragit med 93,744 kr., och vidare har staden nödgats att för en del andra byggnader, såsom kyrka, prestgård, rådhus, folkskolehus m. fl. ändamål, som måste vidtagas efter branden, upptaga lån, för hvilka annuiteterna belöpa sig till 36,625 kr. Detta är en ganska ansenlig utgift för en liten stad, der antalet bevillningskronor för de skattskyldige uppgår till endast 12,000. Det synes mig därför, som om Umeå stad icke vidare skulle kunna förmå att till den ifrågavarande byggnaden bidra med mera, än den redan gjort.

Man skulle nu möjligen kunna säga, att länet i sin helhet borde bidra till byggnadens uppförande. Beträffande en dylik invändning vill jag hänvisa till utskottets uppgift, att landstinget redan har anvisat medel för ändamålet.

Det är mycket riktigt, att Riksdagen i regel icke bör bevilja medel till uppförande af nya läroverkshus eller till större reparationer derå, enär detta enligt förut nämnda grundsats skulle åligga lärjungarne. Men herrarne torde mycket lätt finna, att denna regel icke är tillämplig i förevarande fall. Den reservation, som afgifvits mot utskottets utlåtande i denna punkt, hänvisar också

på det mest eftertryckliga sätt derpå, att här föreligger ett undantagsfall.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.*

(Forts.)

Det säges nemligen, att »i strid med hvad som eljest eger rum» hemställa reservanterna om beviljande af anslag i förevarande fall.

En talare anförde här, att det finnes vissa landtkommuner, som hafva en relativt större kommunalbeskattning än Umeå stad. Detta kan ju vara en sanning. Men det kan också bero derpå, att en bevillningskrona på landet måhända, enligt äldre förhållanden och enligt de statistiska tabeller, som på grund af dessa äldre förhållanden föreligga, representerar större bärkraft i afseende på kommunalbeskattningen än en bevillningskrona af fastighet och inkomst i stad.

Samme talare erinrade också derom, att staden skulle vara beredd att underkasta sig nya uppoffringar för att få förlagdt till sitt område ett kavalleriregemente. Men om det nu skulle gå derhän — hvilket vi icke veta — att det äsyftade regementet förflyttades till Umeå, lär det väl icke vara tvifvel om, att staden beräknar en ganska stor inkomst af den anordningen. Här i Riksdagen hafva vi ju varit vittnen till, huru den ena staden efter den andra söker få till sig militärcorpser, naturligtvis i den förhoppning, att ifrågavarande städer dermed icke skola göra någon ekonomisk uppoffring, utan att de tvärtom för framtiden skola hafva inkomst af det för militäretablissemantets erhållande gjorda utlägg. Således synes mig icke detta vara något skäl mot beviljandet af föreliggande anslag.

Samme talare anmärkte också, att vederbörande i Umeå skulle hafva byggt något dyrt ett gymnastikhus. I detta afseende har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet anført tillräckliga skäl, till hvilka jag anhåller att få hänvisa; och jag vill icke upprepa desamma.

Om man fasthåller vid, att här föreligger ett bestämdt undantagsfall, synes mig således, att det prejudikat, som skulle skapas genom ett beviljande af det anslag, hvarom här är fråga, icke kan hafva bindande kraft för Riksdagen i kommande tider, utan att Riksdagen har fullkomlig frihet i hvarje särskildt fall. Det synes också vara af vigt, att Riksdagen icke afhänder sig denna pröfningsrätt, utan i hvarje särskildt fall beslutar efter sig företeende omständigheter.

Då emellertid någon utsigt icke kan finnas att få igenom Kongl. Maj:ts proposition, skulle det likväl vara af stor betydelse för Umeå stad, om reservanternas hemställan om ett anslag af 60,000 kronor beviljades. På denna grund hemställer jag, herr talman, att kammaren ville bifalla den reservation, som är fogad vid betänkandet och som afses att såsom bidrag till uppförande af nytt läroverkshus i Umeå stad skulle beviljas ett belopp för en gång af 60,000 kronor.

Herr *Boström* instämde häruti.

Äng. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)

Herr Dahlstedt: Herr talman, mine herrar! Här har blifvit sagdt ganska mycket och anförts, såsom mig synes, så tungt vägande skäl för bifall dertill, att Riksdagen skulle lemna Umeå en välbehöflig hjälp i och för uppförande af ett nytt läroverks- hus, att något ytterligare egentligen icke skulle behöfva tilläggas i den saken. Emellertid, då det icke kan synas olämpligt, att i föreliggande fråga en röst låter sig förnimmas äfven från Vesterbottens läns landsbygds representanter, har jag ansett mig böra begära ordet, om jag i mitt anförande äfven riskerar att nödgas upprepa ett och annat af hvad redan förut blifvit sagdt. Jag hoppas dock, att jag skall kunna tillägga något nytt.

Det lär väl icke kunna bestridas, att Umeå stad för närvarande befinner sig uti exceptionellt svåra förhållanden. Om vi besinna, att detta samhälle, som består af icke fullt 3,500 personer, redan skuldsatt sig med ett belopp af omkring 700,000 kronor och att det ytterligare behöfver stora utgifter för att resa sig ur askan efter den stora brand, som öfvergick staden år 1888, skola vi lätt förstå, att förhållandena äro ganska svåra, och att framtids- utsigterna äro mycket mörka för Umeå stads skattedragande. Domkapitlet i Hernösand har, såsom vi af statsverkspropositionen finna, framställt förfrågan hos stadsfullmäktige, huruvida Umeå stad vore villig att utom redan anslagna medel göra vidare uppoffringar för uppförande af ett nytt läroverkshus. Derpå svarade stadsfullmäktige, att staden icke förmådde åstadkomma större uppoffringar, än den redan åtagit sig.

Hvad är det då, mine herrar, frågan i sjelfva verket gäller? Man skulle kunna säga, att frågan ställer sig så: »skall Umeå stads samhälle få ett läroverkshus, som med afseende på utrymme och inredning motsvarar ortens och befolkningens *behof*, eller skall läroverket, som för närvarande har 167 lärjungar, fortfarande instufvas i trånga och i alla afseenden olämpliga lokaler, hvilka äro afsedda för privata bostadslägenheter?» Men denna fråga innehåller *för litet*. Jag skulle för min del vilja säga, att frågan ställer sig så: »skall Umeå stad få ett läroverkshus eller skall den sakna ett sådant?» Ty för närvarande har staden icke något läroverkshus i den mening, hvori man vanligtvis fattar detta ord. Till skollokaler äro nemligen för närvarande apterade rummen i en privat bostad, hvilken blifvit för ändamålet efter branden inköpt. Att ett läroverkshus med de anspråk på inredning och utrymme, som man i allmänhet ställer på en sådan lokal, är erforderligt äfven i Umeå, torde väl icke behöfva bevisas i denna kammare. Vi behöfva endast tänka på Vesterbottens läns ytvidd, som uppgår till mer än 59,000 qvadr.-kilometer med en folk- mängd af något öfver 127,300 invånare. Folkmängden i Vesterbottens län är således med omkring 6,000 personer större än folk- mängden i Upsala län. Vi må också komma i håg, att befolk- ningen i öfre Norrland är stadd i en rask tillväxt, en tillväxt

som är större än på något annat ställa i hela vårt land. Jag vill här såsom exempel anföra en enda socken, Vilhelmina, som ligger längst vesterut i länet mot norska gränsen — lappmarkskommun för öfrigt — der jag nu i 11 år vistats. Denna kommun hade vid seklets början omkring 500 personer. Nu finnes der icke långt ifrån 6,000 personer. Allt efter som förbättrade kommunikationer göra det möjligt att mera tillvarataga landets naturliga hjälpkällor, tillväxer också befolkningen. Det är därför ingen öfverdrift, om jag här vågar påstå, att Vesterbottens län om 10 år skall hafva lika stor folkmängd som län i södra Sverige, hvilka hafva två högre allmänna läroverk. Och i samma mån som Umeå stad efter den lidna ellsolyckan varder bebyggd, skall också elevantalet der tillväxa. Strax efter branden sjönk detta något, men nu har freqvensen visat en jemn ökning, så att elevantalet, som sagdt, för närvarande är 167. I början af 1880-talet var lärjungeantalet deremot icke mindre än 250 stycken. Hvert skola nu alla dessa ynglingar taga vägen, om de icke få rum i Umeå? — Jag har i min hand ett bref, som för några veckor sedan kom mig till handa från läroverkets rektor. Deri skrifer han: »Det hus, som vi nu hafva, är ej blott oändamålsenligt, utan äfven så otillräckligt i afseende på utrymme, att, om lärjungeantalet med nästa läsår får en lika stor tillväxt (16 stycken) som förliden höst, så blir det ej möjligt att mottaga alla, och dessutom måste då hänvisas till Luleå eller Hernösand, om de tillhöra någon af de fyra öfversta klasserna». — Hvert skola de, frågar jag å nyo, taga vägen, dessa lärjungar, då det icke finnes rum i Umeå? Till Luleå eller till Hernösand, svarar man måhända. Afstånden till dessa städer från Umeå äro redan påpekade. Till Luleå är det 30 mil och till Hernösand 25 mil. Men nu hafva redan ynglingar inom Vesterbottens län 25 mil och deröfver till Umeå stad. Är det verkligen, mine herrar, rimligt, att skolynglingar från Vesterbottens län skola nödgas resa så långa sträckor för att få nödig undervisning och aflägga den för så många lefnadsbanor oundgängliga maturitetsexamen?

Umeå läroverk har gjort icke så ringa insats i den allmänna bildningen. Sedan mogenhetsexamen började afläggas vid allmänna läroverken, hafva derstädes icke mindre än 398 lärjungar aflagt denna examen i Umeå, deraf 177 elever under sista decenniet. Innevarande år hafva 20 ynglingar anmält sig till undergående af maturitetsexamen vid läroverket i Umeå, då deremot i Hernösand anmält sig 11, i Östersund 5 och i Sundsvall 5. Umeå läroverk intager således i detta hänseende, likasom ock hvad elevantalet i de högre klasserna vidkommer, främsta rummet bland Hernösands stifts allmänna läroverk. Deraf kunna vi se, att läroverket är af stor betydelse.

Jag ber att i sammanhang härmed få fästa uppmärksamheten på en omständighet, som förr icke blifvit påpekad, nemligen

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)*

Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.

(Forts.)

den, att Umeå allmänna läroverk är det enda fullständiga läroverk på alla linier i hela Norrland, norr om Gefle stad. Således är detta läroverk för hela denna landsdel, för nordligare halfva Sverige af mycket stor betydelse.

Jag har mig bekant och jag har fått ytterligare uppgifter derom af ledamöter inom denna kammare, att det är vanligt att afven från norra Ångermanland sända elever till Umeå läroverk. Då nu så är, ser jag frågan icke uteslutande såsom en lokalfråga. Det är den allmänna bildningen i Norrland det här gäller. I hela den nordliga halfvan af Sveriges rike är detta det enda fullständiga läroverket, och då så är förhållandet samt vidare Norrland befinner sig i ett stadium af utveckling, anser jag, att det bör vara en statsangelägenhet att se till, att dervarande befolkning får den bildning, den kunskap, det vetande, som erfordras och kräfvdes, och detta så mycket mer som det är konstateradt, att Umeå stad icke kan bidraga med mera, än hvad den redan gjort, till uppförandet af nytt läroverkshus.

Mine herrar! Det gäller här att räcka en hjälpsam hand åt ett läroverk, som enligt opartiska och kompetenta personers omdöme sökt fylla sin viktiga och stora kulturuppgift på ett sätt, som gjort det förtjent af understöd uti en af dess lifsfrågor. Det gäller att bispringa ett samhälle, som oförskyldt, oförvålladt råkat ut för en olycka af svåraste beskaffenhet, att bispringa ett samhälle, som på grund af denna olycka icke kan bygga sig ett läroverkshus, ty samhällets krafter äro uttömda. Det skulle verkligen förefalla mycket hårdt, om staten, som förut lemnat betydande bidrag till mera lyckligt lottade samhällen, såsom Linköping, Upsala, Karlstad m. fl., nu, när det gäller så exceptionella förhållanden, skulle helt och hållet taga sin hand från det skuldbelastade Umeå, som genom en olycka råkat i så svår belägenhet.

Man har under en tid, säges det, nekat dylika anslag. Ja, det förhåller sig visserligen så. Man har upphöjt denna praxis till rang och värdighet af princip. Denna princip står nu såsom ett spöke och skrämmer — jag hoppas dock, att herrarne i denna kammare icke äro rädda för spöken. Är det skäl, mine herrar, att upphöja denna praxis till princip? Det är en regel, som i brist på andra skäl är god att taga till för att slå i hjel afven väl behöfliga och väl motiverade anslag. — Jag har här i Stockholm flera gånger fattat vissa principer. Här finnes oändligt godt om tiggare. De hafva lurat mig flera gånger, och då har jag tänkt: nu skall jag aldrig gifva en gåfva mer. Jag har sålunda en princip gifven. Så har återigen en tiggare kommit. Jag har velat hålla på principen, men fått åtskilliga uppgifter derom, att här var verklig nöd å färde. Hvad har jag gjort? Jag har brutit med principen och gifvit en gåfva, detta på grund deraf att jag fått säkra, tillförlitliga intyg, rörande behovet af hjälp. I föreliggande fråga finnas många, som kunna gifva intyg derom,

att Umeå stad befinner sig i en mycket nödstäld belägenhet. Det kan vitsordas af alla representanter för Norrland, hvilka upptaga bänkarne deruppe i kammaren. Det har vitsordats af många andra, af Första Kammaren, som redan utan votering bifallit reservanternas förslag, och, för att gå ännu högre, af Kongl Maj:t. Hvad göres oss mera vittne behof! Det är verklig nöd för handen. Vi kunna utan tvekan på grund af dessa vittnesbörd lemna vårt bidrag till nu ifrågavarande ändamål. Jag skulle kunna anföra åtskilliga exempel på, huru till och med de herrar, som nu hålla så hårdt på principen, understundom icke äro så nogräknade med densamma; men jag vill icke gifva mig in på detta område för att icke upptaga herrarnes tid. Mig synes, det som om vi i detta fall icke böra hålla så hårdt på principen. Det leder till orimliga resultat. Herrarne pruta understundom på vissa nödiga anslag, och vi hafva hört detta i dag klandras från statsrådsbanken. Nåväl, om vi nu skulle göra till praxis att pruta — det blefve först en praxis och sedan en princip — så skulle vi till sist komma derhän, att vi af princip prutade på och till sist måhända afsloge alla anslag, huru väl behöfliga och nödvändiga de än vore. Det blefve en alldeles ny och ypperlig princip.

Mine ärade herrar! Det förefaller mig, som om vi här verkligen hafva *skäl* för att bifalla åtminstone reservanternas förslag, eller ligger icke ett tillräckligt skäl deri, att en stad ödelägges, jemnas med jorden genom en stor eldsvåda? Är icke detta alldeles exceptionella förhållanden, som motivera exceptionella åtgärder? Mig synes det vara så. Att underkänna dessa skäl synes mig vara att icke taga skäl. Om det skulle hända, att ett annat samhälle drabbades af en likartad olycka med den, som här är i fråga, så skulle jag för min del icke alls draga i betänkande att bryta med en princip och räcka detta samhälle en hjälpsam hand. Jag kan nemligen, i likhet med hvad föregående talaren redan påpekat, icke inse, att anvisandet af ett statsanslag till läroverkshus i Umeå under nuvarande förhållanden skulle blifva ett för framtiden bindande prejudikat i annat fall, än att liknande ömmande omständigheter föreläge. Och här föreligga de mest bevekande och ömmande omständigheter, som tala för att staten bör träda emellan.

Jag vill anföra ännu ett litet utdrag ur det förut citerade brefvet från läroverkets rektor. Han skrifer: »Hade ej Umeå drabbats af nämnda eldsolycka, skulle det utan svårighet hafva kunnat för sitt läroverk uppföra ett nytt lärohus, men nu är förhållandet ett helt annat». En olycka kan hända hvilket samhälle som helst. Jag ber herrarne besinna detta och sätta sig in i deras belägenhet, som råkat ut för olyckan.

Mine herrar! Jag vill till sist ställa till eder en från hjertat gående, varm, ödmjuk bön om hjälp. För min del skulle jag helst hafva sett, om Kongl. Maj:ts framställning vunne Riksdagens bifall, men då härtill icke finnes någon den allra ringaste utsigt,

Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)

Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)

ansluter jag mig med tacksamhet och glädje till den reservation, som är bifogad utskottets betänkande i nu förevarande punkt. Jag vågar också ända in i det yttersta hysa det hoppet, att Riksdagens Andra Kammare, som alltid visat ett varmt intresse för Norrlands utveckling och framåtskridande på alla områden, ett varmt och ädelt intresse dessutom icke minst för bildningens och upplysningens omvårdnad, icke skall vägra Umeå läroverk understöd i denna behjertansvärda angelägenhet; och i detta hopp, herr greve och talman, dristar jag jemväl yrka bifall till den af herr Wikstén m. fl. vid utskottets betänkande uti nu förevarande punkt fogade reservation.

Herr Alsterlund: Herr talman, mine herrar! Jag skall icke länge upptaga kammarens tid.

Såsom herr Ryding och flere andre talare här framhållit, har staden Umeå genom den eldsvåda, som år 1888 nästan fullkomligt ödelade densamma, råkat i en mycket bekymmersam ekonomisk ställning, hvilken ställning är så mycket betänkligare för staden, som dess handelsområde blifvit minskadt. Umeå har nemligen förut drivit en betydande handel på Vännäs, Degerfors och en del af lappmarkssocknarne. Genom Örnsköldsviks-banan och stambanan taga nu dessa socknar sina varor direkt öfver Örnsköldsvik till Degerfors och afsätta äfven sina produkter samma väg. Affärsverksamheten i Umeå har derigenom ej så obetydligt nedgått, och härmed har äfven det allmänna välståndet sjunkit.

Herr Olof Jonsson yttrade, att Umeå hade tagit till läroverks huset aldeles för stort, det hade beräknats för omkring 400 elever. Detta är nu icke förhållandet — det har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet redan upplyst om —; men utrymmet är beräknadt för ett antal af endast 300 elever. Före branden hade läroverket, såsom här nyss har blifvit upplyst, 250 elever, och då kan det väl icke vara för mycket att räkna med ett antal af 300 elever.

Herr Olof Jonsson sade också, att staden har misshushållat derigenom att den uppfört ett allt för dyrt gymnastikhus. Det kostade 50 à 60 tusen kronor, om jag hörde rätt. Ja, det är en ganska stor summa, men detta bevisar alls icke, att staden på något sätt har slösat, och det har den ingalunda gjort. Jag ber att få fästa uppmärksamheten derpå, att efter branden uppstod en jmförelsevis liflig byggnadsverksamhet i staden, och detta hade till följd, att såväl byggnadsmaterialierna som äfven arbetskrafterna blefvo mycket dyra, och härigenom blef kostnaden för gymnastikhuset mycket större än den under andra förhållanden skulle hafva blifvit. Den omständigheten att gymnastikhuset blifvit dyrt kan således icke i och för sig vara ett skäl att afslå begäran om anslag för skolhusbyggnaden.

Herr Olof Jonsson yttrade vidare, att utskylderna i många kommuner äro betydligt större, än hvad de, enligt hvad här uppgifvits, äro i Umeå. Ja, det kan väl hända, men jag tror, att man icke får bedöma tyngden af de kommunala utgifterna endast efter utskyldernas belopp per bevillningskrona, utan äfven samt hufvudsakligen efter kommunernas förmåga att bära denna tyngd, och ser jag saken på detta sätt, så vågar jag påstå, att Umeå har en mycket större tunga af de kommunala utskylderna än de flesta andra samhällen.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)*

Man har vidare här sagt, att det skulle vara farligt att nu bevilja staden Umeå det äskade anslaget, emedan man derigenom skulle gifva ett farligt prejudikat, och att andra städer kunde med åberopande af ett sådant prejudikat framdeles komma med begäran om dylikt anslag. För min del tror jag dock, att ett bifall nu till den gjorda framställningen icke innebure någon fara för framtiden, ty först och främst har, såsom af flere talare framhållits, Riksdagen alltid pröfningsrätten i hvarje särskildt fall uti sin hand, och i öfrigt är det väl att hoppas, att en olycka af så stor omfattning, som den som öfvergått Umeå, icke skall drabba andra stadssamhällen med så svaga ekonomiska resurser, som Umeå för närvarande har.

På dessa skäl och på de skäl i öfrigt, som förut anförts för anslagets beviljande, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag.

Herr Petersson i Runtorp: Det var med anledning af några talares yttranden ifrån talarestolen, som jag begärde ordet.

Man har här klandrat, att utskottet i sin motivering framhållit den praxis, som på senare tider blifvit iakttague, nemligen att icke lemna byggnadsanslag till läroverk i städerna. Detta härleder sig icke, såsom talarne syntes tro, af någon som helst ovilja mot läroverken. Lika litet har i detta fall någon ovilja förefunnits emot staden Umeå. Tvärt om är det ju att beklaga, att den drabbats af en sådan olyckshändelse. Nej, det härleder sig deraf, att, då skolväsendet fått den utveckling, som det för närvarande har, och då staten lemnar så stora anslag till skolväsendet, det synes icke vara för mycket begärtdt, att kommunerna sjelfva bygga och underhålla sina skolhus. Hvad beträffar folkskolan, får ju der hvarje kommun, huru fattig den än är, bygga sina skolhus. Då är det ju rätt, att städerna också få göra det. Detta har varit skälet. Man måste vidhålla den principen. En annan praxis gälde före representationsförändringens genomförande. Såsom herrarne veta och såsom i dag blifvit erinradt, lemnades då ganska stora anslag för ifrågavarande ändamål. Men det går icke nu an att göra det. Riksdagen blir då öfverhopad med framställningar om dylika anslags beviljande. Det må nu vara ett sorgligt förhållande med Umeå; men det är nog icke i

Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.
(Forts.)

värre belägenhet än många fattiga kommuner, som få arbeta och offra ganska mycket för sina skolhus. De få börja med att bygga små hus, till dess de kunna få större. Må hända kan också Umeå få bidrag af landstinget. Och jag är viss, att om det också dröjer några år, bygger nog staden Umeå sjelf upp sitt skolhus.

Som sagdt, Riksdagen bör icke gå ifrån sin praxis i detta fall. Detta är det verkliga motivet, men icke någon ovilja mot skolväsendet och läroverken, än mindre emot staden Umeå. Jag yrkar därför, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr Ryding: Då herr Olof Jonsson i Hof och jag haft olika uppgifter rörande lärjungeantalet vid Umeå allmänna läroverk, ber jag att få nämna, att jag har mina uppgifter från skolans rektor, som till mig skrifvit: »I början af 1880-talet var lärjungeantalet derstädes 250 eller något deröfver.»

Herr Olof Jonsson anmärkte, att läroverkshuset var tilltaget i allt för stor skala. — Detta blir ju hjälpt genom att bifalla reservanternas förslag till utskottets yttrande, ty deri heter det: »De af Kongl. Maj:t fastställda ritningar hafva emellertid vid granskning synt utskottet vara afsedda för en byggnad af betydligt större dimensioner, än som för ifrågavarande läroverk skäligen torde kunna erfordras. Utskottet anser därför, att det af Kongl. Maj:t begärda beloppet bör kunna betydligt nedsättas; och har utskottet, i betraktande deraf, att något öfver 70,000 kronor redan äro för ändamålet tillgängliga, ansett ett statsbidrag af 60,000 kronor vara tillräckligt för att tillförsäkra Umeå en efter förhållandenas kraf mera lämpad läroverksbyggnad.»

Jag ber vidare få nämna, att Umeå stad icke, i likhet med andra brandskadade städer, fått något särskildt anslag af staten utan återbetalningsskyldighet. Jag har här framför mig en Riksdagens skrifvelse derom, att Riksdagen beviljat Söderhamns stad, till följd af en densamma öfvergången eldsvåda, ett anslag utan återbetalningsskyldighet af 60,000 kronor, eller just samma belopp, som i reservationen här begäres, och ett lån af 200,000 kronor. Umeå deremot har hittills icke fått af staten någon annan penninghjälp än det förut omförmälda statslånet å 200,000 kronor, hvarå likväl skall betalas 4 procent ränta jemte 1 procent amortering.

Till sist ber jag få meddela, att Första Kammaren utan votering bifallit reservationen.

Herr vice talmannen Danielson: Här har framhållits så mycket den nöd, som öfvergått staden Umeå. Jag vill icke förneka, att detta är en verklighet. Men jag förmodar dock — ehuru icke någon upplysning lemnats derom eller det med ett enda ord berörts — att såväl hus som lösören i allmänhet varit

brandförsäkrade. Huru var det manne med det förra läroverks-
huset? Om det var brandförsäkradt, så har ju staden fått er-
sättning. Då kan det så mycket mindre vara skäl att bryta med
en princip, som jag för min del anser vara så god, att en af-
vikelse derifrån skulle innebära en orättvisa mot andra samhällen.
Det är därför jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

*Ang. anslag
för läroverks-
byggnad i
Umeå.*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt pro-
positioner af herr talmannen gifvits å de båda olika yrkandena,
biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 42—46.

Biföllos.

Punkten 47.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till ny
byggnad för tekniska högskolans kemiska och mineralogiska af-
delningar samt densammes inredning och utrustning i hufvud-
saklig öfverensstämmelse med därför uppgjorda ritningar och
kostnadsförslag bevilja 325,100 kronor och deraf anvisa 50,000
kronor att utgå under år 1895.

*Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.*

Under *mom. 1)* hemstälde emellertid utskottet, att hvad
Kongl. Maj:t sålunda föreslagit icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Lilliehöök: Herr talman, mine herrar! Genom de
ständigt fortgående uppfinningarna och den rastlösa verksamheten
inom industriens alla områden har ett allt jemt stegradt behof
af tekniskt bildade personer, lämpliga för bedrifvande af indu-
striel verksamhet, gjort sig gällande. Erfarenheten har också
visat, att antalet elever vid vår tekniska högskola är efter år
ökats, och att ett växande behof af teknisk bildning uppstått.
Det redan nu vid högskolan inkrifna stora antalet elever ställer
på läroverket betydande kraf med hänsyn till rymligare lokaler
och äfven ökade lärarekrafter. I ändamål att tillgodose dessa
kraf har regeringen förelagt Riksdagen förslag till utvidgning af
såväl läroverkets lokaler som undervisningen.

I sitt utlåtande öfver detta förslag har utskottet ansett, att
behof förefinnes af att en mera omfattande verksamhet för tek-
niska högskolan möjliggöres såväl genom *förbättring* af dess lokaler
som ock genom *utvidgning* af undervisningen, men tillägger, att

Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.
(Forts.)

man i betraktande af de dermed förenade dryga kostnaderna med skäl kan draga i tvifvelsmål, huruvida den nu föreliggande planen för lokalernas och undervisningens utvidgning bör följas.

Då jag i berörda hänseende i hufvudsak har samma uppfattning som utskottet, har jag deremot ingenting att erinra, men finner mig uppfordrad att beträffande nu föreliggande fråga klargöra min ställning i öfriga afseenden.

Beträffande det elevantal, som Kongl. Maj:t ansett böra läggas till grund för bedömande af den föreslagna utvidgningens omfång, anser jag, att detta icke obetydligt skulle komma att reduceras, om den, enligt mitt förmenande, högst önskvärda förändringen uti inträdesfordringarna till läroverket komme till stånd, att inträdessökande skulle genomgå minst ett års praktisk utbildning i verkstad eller vid annan industriell verksamhet, innan han kunde vinna inträde till läroverket. Under genomgåendet af sådan praktisk kurs skulle, enligt mitt förmenande, många ynglingar finna, att de, till följd af bristande håg och fallenhet, ej torde fortsätta på denna bana, utan välja en annan, som mera passade för deras skaplygne, i stället för att, såsom nu ofta är händelsen, gå direkt från elementar- eller annan skola till högskolan utan att känna sin kallelse och utan att hafva haft någon som helst beröring med teknikens praktiska utöfning. För denna åsigt finner jag stöd *dels* deruti, att åtskilliga elever årligen lemna högskolan utan att hafva genomgått fullständig kurs, hvilket tyder på att de ej funnit sig vara lämpliga för ingenjörsyrket, *dels* uti utskottets betänkande samt *dels äfven* deruti, att dylika praktiska kurser redan äro föreskriфта för åtskilliga andra yrken här i landet.

Beträffande lärotiden har det föreslagits, att denna skulle i de flesta fackskolorna blifva obligatoriskt *fyraårig*, men anser jag i likhet med utskottet det vara olämpligt, att lärotiden obligatoriskt utsträcker till 4 år, utan finner det välbetänkt, att undervisningen ordnas så, att den fjerdre årskursen fortfarande blefve *frivillig*.

Beträffande den fackskola i skeppsbyggeri, som blifvit påtänkt att inrättas, torde det kunna ifrågasättas, om anordnandet af en sådan vore med klok hushållning förenligt, då en sådan redan finnes vid chalmerska institutet i Göteborg, som på ett tillfredsställande sätt uppehåller undervisningen uti skeppsbyggeri.

Hvad angår de förändringar, som ansetts nödiga beträffande lärarepersonalen, kunna modifikationer i det framlagda förslaget enligt mitt förmenande göras på grund af elevantalets minskning och minskning af lärokursernas längd och omfattning.

Med tanken på de betydliga kraf, som ställas på statsverket för fyllande af undervisningens behof i allmänhet här i landet, torde det kunna ifrågasättas, om man allt framgent skall vidhålla den hittills hyllade principen, att all högre undervisning skall ensamt af staten bekostas. Euligt min uppfattning är tidpunkten

nära förestående, då man blir nödsakad att afvika från denna princip på grund deraf, att landets ekonomiska bärkraft genom ett fasthållande vil densamma till sist blifver allt för hårdt anlitad.

Hvad nu beträffar tekniska högskolan i detta hänseende, så torde det icke vara orimligt att tänka sig, att eleverna, *de nemligen som äro bemedlade*, borde betala någon afgift för den undervisning, de komma i utnjutande af, då många, ja, kanske de flesta tekniska högskolor i Tyskland, Schweiz och Österrike utkräfvat ganska betydliga afgifter af sina bemedlade elever i form af inträdes- och terminsafgifter samt afgifter för praktiska tillämpningskurser.

Vid tekniska högskolan i Berlin t. ex. få ordinarie eleverna betala en inträdesafgift af 30 mark samt i terminsafgift en summa, som bestämmes efter antalet undervisningstimmar i veckan, så att för hvarje föreläsningstimme erlägges 3 mark och för hvarje öfningstimme 2 mark.

Terminsafgiften kan sålunda uppgå till omkring 150 à 160 mark, och då dertill lägges en och annan afgift för de praktiska tillämpningskurserna, uppgående till c:a 75 mark per ämne, kan sålunda en elev få betala ända till 500 mark om året, en summa, som i våra ögon torde förefalla oskäligt hög, men som, om den uttaxerades vid vår högskola, skulle, sedan skäligt afdrag för afgiftsfria lärjungar skett, nästan räcka till att bekosta största delen af utgifterna för här föreslagna utvidgning af undervisningen.

Med detta har jag icke velat säga, att man borde vid vår högskola pålägga eleverna fullt så hög afgift; jag skall till och med vara med om en betydlig reduktion, men jag anser det vara fullt riktigt, att en skälig afgift utkräves för bestridande af åtminstone en del af omkostnaderna; naturligtvis alltid under den förutsättningen, att obemedlade elever med godt vitsord om uppförande och flit må åtnjuta kostnadsfri undervisning. Genom sådana afgifters upptagande skulle högskolans utveckling kunna ske utan att allt för mycket betunga statsverket.

Herr talman, ehuru utskottet visserligen icke föreslagit bifall till det af Kongl. Maj:t begärda anslaget till utvidgning af högskolan, men lemnat i utsigt, att denna utvidgning inom den föreslagna tiden i alla fall skall komma att ske, har jag icke något yrkande att göra, utan ansluter mig till utskottets förslag uti nu föreliggande punkt.

Herr Wijkander: Kongl. Maj:t har i propositionen fullständigt redogjort för det förslag till utvidgning och omorganisation af tekniska högskolan, som afgifvits af särskilde komiterade. Det är naturligtvis fullt riktigt af Kongl. Maj:t att framlägga sitt förslag så fullständigt som nu skett. Men ingen må undra på, om statsutskottet icke ansett sig kunna ingå i en detaljerad pröfning af hela denna ganska stora plan, då till omedelbart afgörande endast förelegat en jemförelsevis liten fråga, nemligen

Ang. anslag till uppförande af ny byggnad åt tekniska högskolan.
(Forts.)

*Anq. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.
(Forts.)*

denna lilla början till byggnadsanslag, som utgjort den egentliga begäran i ämnet från Kongl. Maj:t till denna Riksdag. Utskottet har visat sitt intresse genom att beröra flera af de principiella frågorna, men icke ansett sig kunna i detalj föreslå Riksdagen att uttala sig angående detta förslag. Det är visserligen sant, mine herrar, att man icke kunde vänta af utskottet detta. Men jag hade likvisst hoppats, att utskottet kunnat, oberoende deraf, tillstyrka Riksdagen att bevilja detta anslag på 50,000 kronor, som regeringen begärt. Ty detta byggnadsanslag står så själfständigt från organisationen i öfrigt, att det enligt min åsigt mycket väl hade kunnat beviljas. Ser man efter anledningen, hvarför utskottet icke gått så till väga, finner man, att detta icke varit beroende af någon afvoghet mot tekniska högskolan. Man ser af betänkandet och ändå mer läses mellan raderna en ganska stor välvilja mot tekniska undervisningen samt högskolan. Jag ber att med glädje få konstatera detta förhållande. Utskottet har likväl icke ansett sig böra tillstyrka framställningen hufvudsakligen därför, att det ansett, att elevernas antal vid högskolan skulle i framtiden snarare komma att minskas än ökas, och att det därför möjligen kunde ifrågasättas, att berörda byggnad borde vara afpassad för 100 inträdessökande om året i stället för 120.

Herr talman, detta är enligt min åsigt ett fullkomligt förbi-seende af hvad man för framtiden kan hafva att vänta. Vi hafva under de sista tiderna sett, huru antalet inträdessökande vid universiteten har i väsentlig mån minskats i samma mån som stegringen af inträdessökande ökats vid de tekniska läroverken. Jag är öfvertygad, att vi alla äro glada deröfver, icke såsom jag härmed skulle vilja uttala ett underkännande af universitetsbildningen, utan därför, att det vore lämpligt, om de tilllämpade skolorna finge ett större lärjungeantal än förut.

För att icke blifva missförstådd, kan jag icke underlåta att säga, att, då jag nämmer detta, jag icke instämmer i talarens på geflebänken anförande på förmiddagen, då han rigtade anmärkningar mot undervisningsmetoderna vid universiteten. Jag var med år 1887, då en skrivelse afläts angående ändring i nämnda afseende. Jag förordade den då och ansåg den behöflig. Men den har bra litet reda på universitetsförhållandena, som icke känner, huru under dessa 7 år de kraftigaste ansträngningar gjorts för att afhjelpa de olägenheter, som då påpekades, och huru särskildt inom filosofiska fakulteten dessa i väsentlig mån afhjelpats. Den universitets-statutsreform, som statsrådet Wennerberg föreslog och som fastställdes på hans föredragning, och de ändringar i undervisningsmetoder, som i sammanhang dermed vidtagits, äro så stora, att det synes mig, som om universiteten uppbjudit alla krafter för att följa med de pedagogiska framstegen på sitt område. Men den undervisning, som der lemnas, är den allmänna vetenskapliga bildningen. Det är icke vetenskapens

tillämpning, som der läres. Ännu för några årtionden voro förhållandena sådana, att unge män, som ville och kunde studera, ansågo det såsom det enda rigtiga att begifva sig till universitetet och förvärfva sig embetsmannabildning. Det är ett godt tecken, att så ej längre är förhållandet. Det är glädjande, att den praktiska bildningen, att industrien vunnit i anseende i den allmänna meningen i vårt land, och att allt flere vända sig till de tekniska läroverken för att der utbilda sig för det praktiska lifvet. Det är därför jag säger, att det är ett godt och glädjande tidstecken, att en' stegring egt rum i antalet elever vid de tekniska läroverken.

Ang. anslag till uppförande af ny byggnad åt tekniska högskolan.
(Forts.)

I fall tekniska högskolans byggnad, då den för tre årtionden sedan började uppföras, afpassats efter det dåvarande antalet inträdessökande, skulle man icke kunnat reda sig så länge som nu skett. Elevantalet var då mindre än en tredjedel af det nuvarande. Men man tänkte högt om framtiden och uppförde byggnaden med tanke på att skolan skulle utveckla sig vidare. Jag skulle beklaga, om man, då man nu vill göra en väsentlig tillbyggnad, skulle göra den sådan, att det kunde sägas, att svenska Riksdagen beviljat medel icke blott icke med tanke på en framtida stegring, utan icke en gång så, att den accepterat det antal inträdessökande, 120, som är beräknadt i den kongl. propositionen, i det den velat nedsätta detta till 100, såsom af utskottet antydts. Enligt min öfvertygelse hafva vi under den närmaste framtiden, de närmaste årtiondena att vänta snarare en stegring i antalet inträdessökande vid de tekniska läroverken än motsatsen. Industrien och de praktiska yrkena vinna allt större betydelse. Man kan då icke vänta, att elevantalet skall minskas.

Emellertid har utskottet framhållit såsom en möjlighet, för åstadkommande af en begränsning, att man skulle uppställa fordran på praktisk verksamhet före inträdet. Och den siste ärade talaren har ansett detta vara lämpligt och medförande en minskning af elevantalet. Ja, mine herrar, den, som är lärare vid en teknisk skola, vet mer än väl, att praktisk utbildning före elevens inträde är synnerligen önskvärd. Denne kan då tillgodogöra sig undervisningen långt bättre, än om han ej förut fått deltaga i en praktisk verksamhet. Men det är ett långt steg ifrån att inse detta och till det att vilja obligatoriskt föreskrifva praktisk verksamhet såsom vilkor för inträde. Jag tror, att den, som har någon erfarenhet på detta område, skall inse, att det skulle medföra följder, som nog icke varit påräknade.

Detta är en fråga, som sysselsätter teknici inom nästan alla länder, men öfverallt har man kommit till samma resultat, som här uttalas, nemligen att det är så godt som omöjligt att genomföra sådana föreskrifter. Det är visserligen sant, att föreståndarne för verkstäderna i allmänhet visa mycket stort tillmötesgående och sträcka sin välvilja att mottaga personer, som vilja

*Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.
(Forts.)*

egna sig åt den tekniska banan, långt utöfver hvad man kunde fordra och påräkna. Men trots detta visar det sig mycket svårt att få personer utan föregående praktisk utbildning antagna på verkstäder. Inom en afdelning af det läroverk, jag tillhör, får ingen antagas utan att hafva genomgått praktisk verksamhet, utan att hafva tillbringat 9 månader vid varf eller verkstad. Men oaktadt elevantalet vid denna afdelning är synnerligen litet, och måste vara litet, då det är skeppsbyggnadsafdelningen, som det gäller, så har det visat sig möta stor svårighet att ställa det så, att de kunna få denna praktiska erfarenhet, innan de komma in i skolan. Och till och med för äldre elever, som redan genomgått institutet och som således äro mycket mera lämpade för praktisk verksamhet, kan det vara ganska svårt att skaffa sådana elev- eller arbetareplatser på verkstäder. Och detta är helt naturligt. Först och främst hafva verkstäderna mycket liten nytta af dessa unge män, som icke förut haft dylik anställning, men icke nog dermed, det visar sig också, att en stor del, som kommer in på sådana verkstäder, ännu icke fått det allvaret, den medvetenheten om att det gäller deras framtid, att de taga i på det sätt, som det vore önskligt att de gjorde. Men dessa unge män, som på detta sätt taga saken lätt i det första ögonblicket, kunna sedermera visa sig blifva icke blott dugliga, utan till och med ganska framstående ingenjörer, när de en gång fått ögonen öppna för hvad saken gäller.

Under sådana tider, som det varit de senaste åren, hafva ofta de, som sökt dylika elevplatser, mötts af det svar, att de nog mycket gerna skulle hafva blifvit mottagna, men att man, då man afskedat arbetare i hundratal och tusental, icke kunde anse det rättvist att taga emot elever, som till större delen vore barn af förmögna föräldrar, endast för dessas utbildnings skull.

Om man nu skulle för inträde vid tekniska högskolan föreskrifva sådan praktisk verksamhet, som den siste talaren antydde och äfven utskottet förordat, så komme detta temligen säkert att i väsentlig grad verka derhän, att det endast blefve den förmögna klassens söner, som skulle blifva i tillfälle att genomgå den tekniska högskolan, och att sönerna af mindre bemedlade föräldrar skulle blifva utestängda. De mindre bemedlade skulle icke lyckas få in sina söner vid de större verkstäderna, utan det skulle endast lyckas för de förmögna genom relationer och öfverbetalning att få in sina söner der. Huru önskvärdt det än vore, och huru mycket man än bör uppmana de unge männen att skaffa sig praktik, innan de ingå vid läroanstalten, bör man dock icke ställa som vilkor, att de skola hafva genomgått sådant, och jag är fullt öfvertygad, att, om man gjorde det, man skulle nödgas kringgå den föreskriften för att icke göra den fullständigt absurd.

Herr talman, jag anser därför, att vi icke kunna genom att införa sådan fordran på praktisk verksamhet inskränka elevantalet vid tekniska högskolan. Jag tror, att det kommer att öka sig betydligt under de närmaste årtiondena, äfven om tillbakagång skulle inträffa under några få år, och jag anser det därför högligen förkastligt, om man skulle reducera byggnadsarbetet med tanke på denna inskränkning.

Ang. anslag till uppförande af ny byggnad åt tekniska högskolan.
(Forts.)

Det finnes inom ganska många tekniska kretsar — och kanske äfven inom andra — en liflig önskan, att man måtte genom konstlade medel begränsa antalet af dem, som egna sig åt den tekniska vägen. Man talar om öfverbefolkning på detta område. Ja, mine herrar, jag skulle vilja fråga: Känner I något område, der man icke klagat öfver att öfverbefolkning är rådande, der man icke klagat öfver att konkurrensen är väl stark? Jag känner för min del icke något sådant område.

Man säger, att många af dessa män, som genomgått den tekniska högskolan, emigrera. Ja, tron I, mine herrar, att klagomålen öfver emigrationen voro mindre för hundra år sedan än nu? Säkerligen icke. Det är gifvet, att vi icke kunna hindra, att många af de unge män, som åtnjutit undervisning vid våra tekniska läroverk, utvandra, men en stor del af dessa komma tillbaka igen. Och säkert är, att innan det på naturlig väg kommer till jemvigt mellan dem, som komma tillbaka, och dem, som utvandra, så kan man icke med konstlade medel åstadkomma någon begränsning. Jag är öfvertygad, att man på detta område bör låta förhållandena ordna sig sjelfva utan att med några konstlade medel ingripa.

Det förslag, som af Kongl. Maj:t blifvit framlagdt, är ganska omfattande. Men så sent, som det nu är, anser jag det icke vara skäl att närmare ingå på detaljerna. Jag har endast velat uttala den förhoppningen, att, då tekniska högskolans styrelse skall komma att omarbete detta förslag till en kommande Riksdag, den då icke måtte låta detta talet om att elevantalet kommer att minskas på något sätt inverka på sig, så att den tänker mindre högt om den tekniska högskolans och den tekniska undervisningens framtid.

Herr talman, jag har intet yrkande att göra, då jag icke anser, att man med ett yrkande skulle vinna något, och då ju utskottet i alla fall visat saken välvilja och förklarar, att, äfven om på grund af uppskofvet anslagsfordringarna nästa år komma att ställa sig något högre, de komma att förordas af utskottet, så att byggnadsföretaget ändå kan blifva färdigt inom den tid, som nu är föreslagen.

Häruti instämde Herrar *Göthberg, Nylander, Larsson* från Uppsala och *Nilsson* i Grofva.

*Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.
(Forts.)*

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: När nu utskottet i första punkten hemställt om afslag å Kongl. Maj:ts hemställan om nybyggnaden vid tekniska högskolan, utan att någon reservant i detta hänseende understödt Kongl. Maj:ts framställning, torde härom icke löna mödan att vidlyftigt orda i denna kammare.

Utskottet har förutsatt, att det skulle blifva en ny utredning för att tillse, huruvida icke de kostnader, som må erfordras för såväl nybyggnad vid tekniska högskolan som för den ifrågasatta utvidgningen af undervisningen derstädes, skulle kunna i väsentlig mån inskränkas. Jag vill då icke på något sätt i närvarande ögonblick gå denna utredning i förväg eller binda mig genom något uttalande.

Blott i ett enda fall vill jag göra ett uttalande, derför att statsutskottet i sin motivering har, efter hvad jag anser, direkt opponerat sig mot ett uttryck, som jag inlagt i statsrådsprotokollet. Den punkten gäller just hvad som nyss så fullständigt och uttömmande behandlats af herr Wijkander, och i den punkten ber jag att få gifva till känna min bestämda åsigt.

Jag har till statsrådsprotokollet beträffande behovet af högskolans utvidgning, för att hon må kunna mottaga ett ökad antal elever, yttrat: »Det ifrågasatta antalet synes mig icke vara för högt, snarare är att befara, att den föreslagna utvidgningen, enligt hvilken 120 lärjungar skulle kunna årligen mottagas i första afdelningen, inom en icke allt för aflägsen framtid skall visa sig otillräcklig, då antalet i denna afdelning höstterminen 1892 skulle uppgått till 105 och höstterminen 1893 till 122, derest alla kompetente inträdessökande verkligen vunnit inträde.» Det var med full afsigt, som jag uti anförandet till statsrådsprotokollet satte in denna passus, för att icke Riksdagen på något sätt skulle inledas i den föreställningen, att om antalet inträdessökande bestämdes till 120, så skulle detta antal vara fullt tillräckligt, och Riksdagen icke sedermera under många år behöfva få höra talas om att tekniska högskolan nödgats vägra inträde åt kompetente inträdessökande. Jag har för detta tillägg haft fullt giltiga skäl i redan bestående förhållanden, som angifvits i de ord jag antydde, men jag tänkte äfven på hela den rigtning, i hvilken vår tid går.

Jag har vid detta tillfälle särskildt velat framhålla denna sak, derför att den nära sammanhänger med den nu föreliggande frågan om beviljande af anslag till uppförande af ny byggnad vid tekniska högskolan. Det skulle, efter min uppfattning, vara särdeles oklokt, om Riksdagen företoge sig att göra afprutning på utrymmet i det ifrågasatta nya huset för att möjligen sedermera om några få år få höra klagas, att det är för litet, och att det behöfs en om- eller tillbyggnad. Det är i detta afseende, som

jag velat fritaga mig från allt ansvar, och därför har jag velat göra detta uttalande till protokollet.

*Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.*

(Forts.)

Herr J. H. G. Fredholm: I olikhet med de begge första talarne skall jag tillåta mig att göra ett yrkande, och jag skall då be att få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Till stöd för detta yrkande åberopar jag i hufvudsak den motivering, som utskottet förebragt. Jag kan göra det så mycket hellre, som utskottet icke stält sig afvisande mot förslaget om en förbättrad undervisning vid den tekniska högskolan, ehuru utskottet ansett, att ändringen bör göras mindre vidtomfattande, än Kongl. Maj:t föreslagit, och sålunda äfven medföra en mindre kostnad än den ökning i utgiftsstaten af 63,000 kronor, som skulle blifva en följd, om förslaget ginge igenom i oförändradt skick.

Jag vill icke neka till, att jag delar deras uppfattning, som anse, att man icke bör spara vid uppförandet af byggnaden. Men deremot förekomma i förslaget många andra poster, der det synes mig, som om man möjligtvis skulle kunna åstadkomma någon minskning i utgifterna.

Särskildt vill jag instämma med den förste talaren i fråga om olämpligheten af att göra kurserna obligatoriskt fyraåriga.

Det är emellertid ett uttalande i utskottets motivering, mot hvilket jag icke kan underlåta att rigta några anmärkingar, så mycket mer som detta uttalande af utskottet har rönt understöd af den förste talaren. Utskottet vill söka att göra det inom läroverket hårdt anlidade utrymmet tillräckligt för de inträdessökande på det sättet, att utskottet vill från inträde afskilja en del af dessa, nemligen dem, som sakna håg och fallenhet för ingenjörsvärksamhet. Utan tvifvel skulle det både för läroverket och de utestängde vara en mycket stor vinst, om detta låte sig göra.

Alla kunna därför vara ense om, att det syftsmål, som utskottet för sig uppställt, är *önskvärdt*; men längre kan jag icke följa med i utskottets framställning, förrän det blir visadt, huru detta syftsmål skall kunna vinnas. Villkoret därför är, att det angifves något sätt, hvarpå man skall kunna utröna, hvilka det är, som sakna »håg och fallenhet», då de söka inträde.

Detta kan icke utrönas annat än under utöfvande af en verksamhet; för att bedöma denna, fordras en opartisk granskning af den utöfvade verksamheten, och för att omdömet skall vara tillförlitligt, kräfvdes tillika möjlighet af kontroll. Med afseende å sätten, huru man skall kunna uppfylla alla dessa vilkor, derom äro meningarna mycket delade, och svårligen torde i det fallet någon enighet kunna uppnås. Utskottet föreställer sig, att man skulle kunna vinna detta mål derigenom, att man föreskrefve såsom vilkor för inträde vid högskolan en »*väl vitsordad föregående praktisk sysselsättning*». Ja, som ett allmänt uttalande be-

Ang. anslag
till upp-
förande af
ny byggnad åt
tekniska
högskolan.
(Forts.)

traktadt, låter ju detta höra sig. Men om man vill fastslå detta uttalande som en lagfäst regel i tillämpningen, då skall man få se, huru i sjelfva verket ihåligt ett sådant uttalande är. Ty då uppställer sig den frågan först: hvad menas med »*praktisk sysselsättning*»? Derom kan man komma att hysa många och vidt skilda meningar. Och vidare: hvad förstås med *vitsord*; *huru länge* skall man ha deltagit i praktisk sysselsättning för att kunna erhålla vitsord, en månad eller ett år; och *hvem skall gifva dylikt vitsord* — det kan meddelas af från den skickligaste till den okunnigaste —; och hvad vill »*väl vitsordad*» säga? Afgörandet är beroende på en granskning och på den, som skall verkställa granskningen.

Vill man försöka att i en reglementarisk föreskrift närmare utfylla bristerna i detta uttalande, då först skall man få se, huru svårt det är att uppställa en sådan regel, som är tillfredsställande. Och om man icke kan detta, hvad blir då följden? Jo, då måste man öfverlemna utfyllandet af bristerna i regeln åt den, som skall bedöma den inträdessökande och hans håg och fallenhet. Och hvad vill detta säga annat, än att man öfverlemnar domen öfver den inträdessökande åt den bedömandes subjektiva tycke? Detta är att göra inträdet i högskolan beroende på det individuella godtycket, och sådant är till skada icke blott för dem, som blifva afskilda, utan kan också medföra allvarliga faror för läroverket, i fall de, som afskiljas, just äro de, som äro förtjente af att intagas. Man har vid andra läroverk mycket försökt att tillämpa en sådan uppfattning, som den utskottet här framhållit; men man har allt jemt misslyckats, och jag tror, att man aktar sig för att vidare fortgå på den vägen.

Vill man söka minska antalet inträdessökande på det sätt, som utskottet har tänkt sig, då kan man ju återgå till den ordning, som redan förut har existerat vid vår tekniska högskola, den nemligen, att hvarje inträdessökande skall underkastas en inträdeseexamen och icke sådane derifrån fritagas, som kunna åberopa något förut aflagdt lärdomsprof, såsom t. ex. student- eller maturitetsexamen. En sådan pröfning af hvarje inträdessökande medför icke någon fara; ty den är utsatt för kontroll, och den kan granskas. Dermed är sålunda icke förenad den risk, som är förknippad med den metod, hvarpå anvisning lemnats i utskottets här gjorda uttalande.

Medan jag har ordet, vill jag inlägga en bestämd gensaga emot den anvisning, som lemnades af den förste talaren, hvilken ville söka åstadkomma de för en utvidgad verksamhet vid läroverket nödiga inkomsterna genom att åsätta terminsafgifter. Med hänsyn dertill ber jag att få åberopa det anförande, som jag hade i denna kammare år 1892 om samma sak, och hvilket jag fortfarande vidhåller.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Svensson* från Stockholm instämde häruti.

Herr Elowson: Herr talman! Innan detta betänkande kommer att af denna kammare och af Riksdagen i dess helhet bifallas, anser jag det vara nödigt att gifva till känna, huruvida man i alla afseenden delar eller icke delar den motivering, utskottet här framlagt. Det är nemligen en mycket viktig fråga, som nu föreligger. Enligt min mening vore det synnerligen lyckligt, om den industriella verksamheten i landet kunde få en starkare utveckling och ett betydligare uppsving, än den hittills haft. Det finnes så mycket, som talar för att industriel verksamhet skall florerä i Sverige, och en god hjälp, då det gäller att befordra detta, är en väl skött teknisk högskola. Om man nu vill utvidga denna tekniska högskola, tror jag icke att det är lämpligt att på densamma lägga ett så stramt mått, som utskottet synes vilja göra, då det vill begränsa till en låg siffra antalet af dem, som skulle komma att söka inträde. Jag funne det tvärtom synnerligen glädjande, om detta tal af 120 inträdessökande under den närmaste framtiden icke blott uppnåddes, utan äfven öfverskredes. Då man skall besluta sig för en byggnad, tror jag därför, att det icke är lämpligt att tilltaga denna byggnad med beräkning af ett mindre antal nya elever för hvarje år än 120. Detta, tror jag, är ett minimiantal. Jag vill ännu en gång uttrycka den önskan och förhoppning, att de tekniska studierna skola hafva framtid i vårt land.

Ang. anslag till uppförande af ny byggnad åt tekniska högskolan.
(Forts.)

Vidare vill jag också i likhet med den siste talaren framställa några dubier, huruvida det kan vara lämpligt och önskligt, att man affordrar de inträdessökande intyg angående visad håg och lust och fallenhet för ingenjörsyrket. För min del skulle jag icke se något synnerligen skadligt i, att åtskilliga personer, t. ex. bergsbruksidkare och dylike, komme att få teknisk bildning vid högskolan, men sedan icke blefve praktiserande ingenjörer, utan egnade sig åt affärsverksamhet, der de hade tekniska biträden under sig. Jag kan icke i alla afseenden godkänna utskottets resonnement i denna del af dess utlåtande.

I öfverensstämmelse med hvad jag sålunda yttrat, hemställer jag till dem, som få att utreda saken, och till Kongl. Maj:t, att vid den utredning, hvars resultat kanske framläggas för nästa Riksdag, icke allt för mycket knappa in på den blifvande högskolan.

Herr Hedin: Jag kan icke underlåta att begagna tillfället för att fästa vederbörandes uppmärksamhet på någonting, som jag saknar i den kongl. propositionen. När jag i statsutskottets utlåtande, sid. 122 och 123, läst den långa förteckningen på läroämnena och lärareplatser, bland hvilka man trots den stora trängseln lyckats finna utrymme för en extra ordinarie professur i nationalökonomi och näringslagstiftning, har det förefallit mig i högsta

Ang. anslag till upp- förande af ny byggnad åt tekniska högskolan.
(Forts.)

grad förunderligt, att man icke sökt skaffa den allra minsta lilla plats för ett läroämne, som vid ett polyteknikum onekligen bör hafva lika stora anspråk på att få plats som någonsin vid en medicinsk fakultet — jag menar hälsovårdslära, tillämpad på verksamheten i fabriker och grufvor och på det industriella arbetet i allmänhet; jag menar fabrikshygien med den derunder inbegripna läran om skyddsåtgärder. Vi hafva ändtligen för några år sedan kommit derhän att få vår första lag om skyddsåtgärder i det industriella arbetet. Men äfven om vår fabriksinspektion vore mindre otillräcklig än för närvarande, är det ganska visst, att man icke kunde motse eller beräkna den framtid, inom hvilken denna lag skall hafva blifvit i någon högre grad en verklighet — och den skall icke blifva det på mycket länge, derest den icke mötes af alla dem, som äro arbetsgifvare eller arbetsledare, med högre grad af välvilja än som hittills varit förhållandet. Huru skall man vinna utsigt till detta resultat? Såvidt jag förstår, på bästa sätt endast derigenom, att de unge män, som en gång skola gå ut att blifva arbetsledare, på en tid, då sinnet är mera mottagligt för sådana idéer, få den verkliga insigt i dessa ämnen, som föder god vilja. Den goda viljan skall sedermera sitta qvar och göra sig gällande mot de motstridande intressena att blott se till, att det operonliga, anonyma bolaget får så stora dividender som möjligt.

I fall ärendet kommer tillbaka, som siste talaren antydde, till nästa Riksdag, vill jag hoppas, att man, vore det också med uppoffring af den s. k. nationalekonomien, skall se till, att det ämne, jag talat om, blir representeradt vid vår högsta tekniska läroanstalt.

Med herr Hedin instämde herrar *Wavrinsky, Bergström, Aulin* och *Nyström*.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition biföll kam-maren utskottes hemställan.

Mom. 2.

Bifölls.

Punkten 48.

Bifölls.

Punkten 49.

Ang. anslag till understöd åt lägre tekniska yrkes-skolor m. m.

Till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnader för deras inspektion hade under de senaste åren anvisats ett belopp af 35,000 kronor årligen, under vilkor, att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till under-

stöd åt sådan skola, icke finge öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillsköte för skolan. Och hade Kongl. Maj:t, då detta belopp fortfarande vore för ifrågavarande ändamål erforderligt, föreslagit Riksdagen att jemväl för år 1895 till samma ändamål, under nämnda vilkor, på extra stat anvisa 35,000 kronor.

Ang. anslag till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor m. m.
(Forts.)

I särskilda inom Andra Kammaren väckta motioner hade dels herr *C. G. Thor* (i motion n:o 61) föreslagit, att ifrågavarande anslag måtte beviljas under sålunda förändradt vilkor, att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas till understöd åt lägre teknisk yrkesskola, icke finge öfverstiga hvad vederbörande kommun eller enskilde i kontant tillsköte för skolan, dels ock herr *A. Bokström*, med hvilken herr *C. Falk* m. fl. instämt, (i motion n:o 67) hemställt, att Riksdagen till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnader för deras inspektion måtte på extra stat för år 1895 i stället för af Kongl. Maj:t äskade 35,000 kronor anvisa ett belopp af 42,000 kronor, under vilkor, att det bidrag, som af dessa medel komme att utbetalas, icke finge öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillsköte för skolan.

Med anledning häraf hemstälde nu utskottet:

»att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts derom gjorda framställning, men med afslag å herrar *C. G. Thors* och *A. Bokströms* i ämnet väcka motioner, må till understöd åt lägre tekniska yrkesskolor och till bestridande af kostnader för deras inspektion på extra stat för år 1895 anvisa ett anslag af 35,000 kronor, med vilkor, att det bidrag, som af dessa medel kommer att utbetalas till understöd åt lägre teknisk yrkesskola, icke får öfverstiga hvad vederbörande kommun i kontant tillskjuter för skolan».

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr *Bokström*: Herr talman! Det kan vara vågadt att så här dags på qvällen upptaga kammarens tid för en punkt, hvarvid icke någon reservation förefinnes. Men då kammaren hela dagen sysselsatt sig med den högre undervisningens anslagskraf, torde det icke vara alldeles förmätet att några minuter söka upptaga tiden med ett ärende, som rör den lägre undervisningen, hvari de mindre bemedlade äro mera intresserade.

När man granskar anslagen på åttonde hufvudtiteln, särskildt anslagen till folkundervisningen, är det i ögonen fallande, att Riksdagen varit angelägen om att tillmötesgå och tillvarataga kommunernas intressen för denna art af undervisningen, och de mest betydande anslagen dertill äro också förslagsanslag, vid hvilka bland andra är fästadt det vilkor, att, när kommunen

Ang. anslag till understöd åt lägre tekniska yrkes-skolor m. m.

(Forts.)

tillskjutit sin andel för ändamålet, statsanslaget utfaller. Men om någon kommun, som till äfventyrs har ganska svårt att skaffa medel till den ordinarie folkundervisningen, derförutom skulle anstränga sig för att tillgodose en annan art af folkundervisning än den vanliga, den som uppehålles af de tekniska yrkesskolorna, som hufvudsakligast besökas af arbetare, då förhåller sig Riksdagen mera reserverad. Då är det icke förslagsanslag, utan anslaget är begränsadt och ganska knappt. När anslaget för detta ändamål höjdes till sitt nuvarande belopp — detta var år 1886 — då voro skolorna 20 och eleverna omkring 2,600. Under år 1892 voro med samma anslagsbelopp skolorna 28 och eleverna 4,062; och under läsåret 1893—1894 äro skolorna 30 och eleverna 4,690, men det är samma anslag. Alltså: antingen måste det ställas så, att de nya skolorna icke få någonting eller också måste det knappas in på de förutvarande.

Det kan icke vara annat än nedslående för de kommuner, som på detta sätt visat sitt intresse för denna art af undervisning, som dock är af ganska stor vigt både för arbetarne sjelfva och den lilla och stora industrien, att icke äfven denna undervisning blir något mera uppmärksammas från det allmännas sida.

När emellertid denna angelägenhet och en dermed analog icke lyckats tillvinna sig någon vidare uppmärksamhet från statsutskottets sida af den anledning, att Kongl. Maj:t icke gjort framställning i saken, skall jag tillåta mig att begagna detta tillfälle att till herr statsrådet och chefen för kongl. ecklesiastikdepartementet rigta en vördsam och ödmjuk anhållan att, när statsverksregleringen nästa gång uppgöres, taga i benäget öfvervägande, om icke denna sak förtjenar att bättre tillgodoses, än nu är förhållandet.

Häruti instämde herrar *Elowson, Falk och Swarthing*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Den fråga eller den uppmaning, som den föregående talaren framstälde, är synnerligen lätt att besvara. Jag kan säga det, att om omständigheterna tillåtit, att jag kunnat yrka bifall till herrar Falks och Bokströms förslag, skulle jag icke ett ögonblick tvekat att för min del göra det, ty saken synes mig vara så befogad, och den utredning, som redan föreligger, så tillräcklig, att Riksdagen när som helst kunnat fatta beslut. Att Kongl. Maj:t icke till innevarande Riksdag gjort framställning i ärendet, är beroende på den omständigheten, att de uppgifter, som åberopas till stöd för motionen, icke kommo in till ecklesiastikdepartementet förr än ett stycke in i februari, när statsverkspropositionen redan var aflemnad, och det syntes mig då icke lämpligt att till denna Riksdag ingå med en förändrad hemställan i detta ärendet. Men jag tror, att saken nu är så förberedd, att man med vissnet kan

beräkna, att framställning kommer att till nästa år göras i det syfte, som herrar Bokströms och Falks förslag innehåller.

Ang. anslag till understöd åt lägre tekniska yrkeskolor m. m.

Herr Thor: Trots utskottets afstyrkande af min motion, skall jag be att med några ord få fästa kammarens uppmärksamhet på densamma.

(Forts.)

Motionen afser, som herrarne behagade finna å sid. 150 nedersta stycket, att få bestämmelserna för statsanslaget till lägre tekniska yrkesskolor ändrade, så att det blefve möjligt äfven för industriarbetare utom städerna att få något med deraf.

Nuvarande bestämmelser för detsamma äro, att statsbidraget ej får öfverstiga hvad vederbörande kommuner anslå till skolan, och att kommuner, som önska få del deraf, skola ingifva ansökan derom tillika med nödiga uppgifter om skolan och kommunens beslut om dess anslag till skolan.

I den kongl. proposition, som år 1877 i denna sak lemnades till Riksdagen, angafs ändamålet med detta anslag vara det, att det skulle befrämja spridandet af kunskaper i ritning, modellering, geometri, räknekonst, uppsatsskrifning och andra för tekniken viktiga kunskapsgränar bland *arbetare, som redan vore anställda i industriens tjenst.*

Ett flertal städer har också för sina arbetare tillgodogjort sig dessa förmåner, men ehuru, som vi veta, numera äfven landsbygden har stora arbetareskaror i industriens tjenst, kunna landtkommunerna icke göra det, emedan de icke gerna kunna inrätta flera skolor inom samma kommun, och de äro alltid så vidsträckta, att alla deras arbetare icke kunna gå till en skola, då dessa skolor lemna sin undervisning på aftonen och man icke kan begära, att en arbetare efter slutadt dagsarbete kan stå ut med att eller vilja gå $\frac{1}{2}$ à 1 mil för att besöka en skola. Vid en del större industriella anläggningar på landsbygden hafva dock arbetarne sjelfva och med välvilliga bidrag af arbetsgifvarne sökt inrätta dylika skolor, och de hafva också visat sig verka i den rigtning, som den af mig förut nämnda kongl. propositionen anger, nemligen att främja det viktiga målet att bibringa kunskap för utvecklandet af arbetarnes skicklighet samt vända deras håg till en jemväl på deras moraliska utveckling inverkan de sysselsättning. Det vore beklagligt, om dessa skolor, som tillgodose ett kraftigt behof, skulle upphöra af brist på medel att fortsätta sin verksamhet och icke heller några nya komma till. På grund häraf har jag ansett och anser min motion vara berättigad. Och om det icke redan finnes ett så stort antal, att det därför kunde vara rättvist och nödvändigt att ändra de nämnda bestämmelserna, skulle dock ändringen hafva till följd, att allt flera skulle bildas, och detta anser jag vara för arbetarne och äfven för samhället någonting så bra, att man med skäl skulle kunna säga om de medel, som användes dertill, att de äro väl använda.

Ang. anslag till understöd åt lägre tekniska yrkes-skolor m. m.

(Forts.)

Jag skall icke tillåta mig att göra något yrkande, då det icke leder till något resultat, men jag vill framhålla, att jag finner utskottets motivering för afslag allt för svag. Utskottet motiverar nemligen sitt afslag å herr Bokströms motion dermed, att, ehuru styrelsen för tekniska skolan i Stockholm gjort framställning derom, Kongl. Maj:t icke funnit sig föranlåten att begära högre anslag, samt att det icke tilltror sig att på enskild motionärs yrkande tillstyrka höjning, och utskottet antyder vidare, att det torde vara nödigt att undersöka, om alla de skolor, som begärt statsbidrag, också varit af den beskaffenhet, att de bort komma i åtnjutande deraf. Ja, en undersökning kan ju icke skada, men då utskottet icke antydt, att det skulle på något sätt motsätta sig en höjning, om det visas, att det anslag, som finnes, riktigt användts, finner jag dess motivering svag. Ty om det vid undersökningen visar sig, att sådana skolor fått, som, då de ej uppfyllt villkoren, ej bort få, eller att någon fått för mycket, kunde kanske det nuvarande anslaget räcka äfven för några landsortsskolor.

Den skola, som jag alldeles särskildt känner, har af ett bolag ett kontant bidrag af 600 kronor, och om staten ville gifva ett sådant understöd, skulle man komma långt med det. Der meddelas undervisning i alla de ämnen, som omnämnas i kongl. propositionen, med undantag af modellering, men derutöfver undervisas i bokföring och engelska språket, och jag kan påstå, att denna skola och flera, som jag känner till, äro i det närmaste lika städernas lägre tekniska yrkesskolor.

Jag gör emellertid intet yrkande, utan har endast velat, som jag förut sagt, med dessa ord fästa kammarens uppmärksamhet på saken.

Herr Göthberg: Som tiden är så långt framskriden, skall jag inskränka mig till att yrka bifall till herr Thors motion.

Härmed förklarades öfverläggningen slutad. Kammaren biföll utskottets hemställan.

Punkten 50.

Ang. tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler.

Med tillstyrkande af hvad Kongl. Maj:t i sådant afseende föreslagit, hemställde utskottet i förevarande punkt:

att Riksdagen måtte för tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler äfvensom för anskaffande af behöflig ny materiel bevilja ett anslag af 80,000 kronor och deraf å extra stat för år 1895 anvisa 40,000 kronor.

I fråga härom anförde:

Herr Palme: I likhet med den talare på göteborgsbänken, som nyss hade ordet, skulle jag i denna sena timme och i en fråga, der ingen reservation förekommer, undvika att upptaga kammarens tid. Men frågan är af den vikt, att jag icke kunnat underlåta att begära ordet.

»Heder och aktning», säger direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet, har den svenska gymnastiken skördat åt fosterlandet, och i sanning, hvar helst en högre kultur spridt sig, der bereder sig äfven den svenska gymnastiken ett aktadt rum. I gamla och nya verden hafva svenske män, utgångna ur detta institut, fört dess runor med ära, och från fjerran länder hafva utländingar kommit hit till institutet i Stockholm för att studera svensk gymnastik. Deras förväntningar i fråga om gymnastiken hafva icke kommit på skam. De hafva mötts af de yppersta metoder, af ett godt, ärligt, framgångsrikt arbete, men när de komma till centralhärden för hela den svenska gymnastiken, då hafva de mötts af något i högsta grad bristfälligt. Jag föreställer mig, att alla instämna med direktionen öfver gymnastiska centralinstitutet, som anmäler, »hurusom behovet af rymligare och tidsenligare lokaler för institutet numera blifvit så kämbart, att dess snara afhjelpande syntes för institutets framgångsrika verksamhet vara nödvändigt». Jag föreställer mig att alla äro derom ense, att *något* måste göras. Men jag föreställer mig också, att enigheten stannar dervid och upphör, när det gäller att bedöma det förslag, som nu föreligger till kammarens afgörande. Som vi veta, är gymnastiska centralinstitutets hus en mycket gammal byggnad. Det är visserligen mycket troligt, att, såsom vederbörande myndigheter påpekat, detta hus är tillräckllgt solidt, för att derpå en tillbyggnad eller påbyggnad skall kunna göras. Men det är helt visst icke obekant för flertalet af denna kammares ledamöter, huru svårt det är att göra dylika påbyggnader på en gammal byggnad. Det blir oftast ingenting annat än ett *lappverk*, och särskildt gäller detta i ett fall som detta, då en påbyggnad ifrågasättes rörande en institution, som aldrig varit fullt tillfredsställande. Några mindre salar och rum, några sjukgymnastiksalar, förrådsrum o. d. kunna väl anskaffas. Men den mest känbara bristen, *bristen på en stor gymnastiksal*, förefinnes dock fortfarande, äfven om det nu föreliggande förslaget vinner bifall. De, som under årens lopp någon gång bevisat uppvisningar vid gymnastiska centralinstitutet, hafva tvifvels utan icke kunnat undgå att märka den brist på utrymme, den trängsel, som vid dessa uppvisningar eger rum. Ja, jag vill sjelf minnas, att jag sett, hurusom ett icke ringa antal elever vid dessa uppvisningar icke kunnat deltaga i uppvisningen eller åtminstone icke i vissa öfningar vid densamma, därför att de helt enkelt icke fått rum.

Ang. tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler.

(Forts.)

Ang. tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler.
(Forts.)

Det begränsade utrymmet medför naturligtvis en begränsning i antalet elever, såsom ock direktionen säger, att den funnit sig på grund af bristande utrymme nödsakad att afvisa ett stort antal inträdessökande. Det är visserligen sant, att det förslag, som nu föreligger, i någon mån — men endast i någon måå — afhjelpar detta. Eleverna kunna t. ex. delas på flere salar. Men detta medför å andra sidan fordran på flere lärarekrafter, och detta, mine herrar, medför å sin sida fordran på en ökad kostnad. Men då är i alla fall institutet i saknad af denna stora sal, som från sakkunnigt håll anses nödvändig; och institutet står fortfarande i en sämre ställning än, snart sagdt, alla nyare läroverk, skolor och kasernetablisement, som finnas i hufvudstaden. En förbättring medför det kongl. förslaget helt visst. Men om denna förbättring skall köpas med att för decennier framåt fastläsa ett lappverk, så vill icke jag vara med om denna förbättring.

Då jag således å ena sidan är fullt och fast öfvertygad, att någonting måste göras, att det icke går an att stå kvar vid det nuvarande förhållandet i fråga om gymnastiska centralinstitutets lokaler, men då jag å andra sidan icke anser det kongl. förslaget vara tillfyllestgörande, så synes mig endast en åtgärd återstå, nemligen att göra en total nybyggnad för gymnastiska centralinstitutet, att anskaffa en ny byggnad, rymlig, tidsenlig och praktisk. Som emellertid statens tillgångar, enligt min öfvertygelse, icke medgifva, och som jag icke vill vara med om att besluta så stora kostnader, som skulle föranledas af en dylik total nybyggnad för institutet, så har jag tänkt mig, att man på en annan väg skulle komma till samma mål. Den tomt, på hvilken gymnastiska centralinstitutets byggnader äro uppförda, mäter i rundt tal en ytvidd af 26,000 kvadratfot. Jag har då icke medräknat den del af tomten, hvilken icke tillhör staten, utan Stockholms stad. Jag har gjort mig på åtskilliga håll, deribland kanske de mest kompetenta håll i Stockholm, underättad om hvilket försäljningspris man kan påräkna för tomter utaf den belägenhet som gymnastiska centralinstitutets; och jag har, utan att mina sagesmän afvetat hvarandra, från två — eller jag kan gerna säga tre — håll erhållit det samstämmiga vitsordet, att man skulle kunna påräkna cirka 14 kronor per kvadratfot, hvilket gör en försäljningssumma af i det närmaste 360,000 kronor. För dessa 360,000 kronor skulle enligt min öfvertygelse mer än väl ett fullständigt nytt institut kunna uppföras, rymligt och fullt tidsenligt samt värdigt den första gymnastiska läroanstalten i den moderna gymnastikens hemland. Många fördelar skulle helt visst det förslag, som jag tagit mig friheten att antyda, medföra, främst den besparing i kostnad, som skulle uppkomma, derigenom, att statsverket skulle kunna undvika utgiften af de nu föreslagna 80,000 kronorna. Dessutom skulle det militära intresset — och det är ju ett af de intressen, för hvilka institutet

verkar — då i långt högre grad blifva tillgodosedt; och detta är ju af vigt, då flertalet elever dock äro militärer. Vidare skulle, om den nya platsen för institutet valdes t. ex. i närheten af de nya gardestomterna, der synnerligen lämplig och billig plats finnes, åtskilliga öfningar i det fria kunna utföras, hvilka nu på grund af det strängt begränsade gårdsutrymmet i det nuvarande institutet måste åsidosättas.

Ang. tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler.

(Forts.)

Jag vill icke uppehålla herrarnes tid med att längre plädera för denna sak, utan endast nämna, att det ursprungligen var min afsigt att anhålla, att kammaren ville förena sig om en skrifvelse till Kongl. Maj:t, med anhållan att Kongl. Maj:t ville till nästa Riksdag inkomma med utredning i den riktning, jag antydt, samt ett derpå grundadt förslag. Men eftersom medkammaren redan fattat beslut i frågan, vill jag, under förhoppning att ett förslag i det syfte, jag antydt, framkommer till nästa Riksdag, inskränka mig till att för närvarande yrka afslag.

Herr von Friesen: Jag ber att endast helt kort få besvara den föregående ärade talarens yttrande. Jag tänker för min del yrka bifall till utskottets hemställan.

Den fråga han upptagit här, den plan han antydt har varit föremål för behandling både inom gymnastiska centralinstitutets direktion, som jag har den äran att tillhöra, och äfven inom utskottsafdelningen. Der har man kommit till det resultat, att det förslag, som han åsyftat, skulle i sjelfva verket komma att ställa sig vida dyrare än det här föreliggande. Han har betonat — och det flere gånger — att det är ett lappverk att göra den nu föreslagna påbyggnaden. Ja, något fullkomligt tillstånd inträder visserligen icke genom densamma. Men nog kommer tillståndet att blifva ganska bra under en lång följd af år. Man må kalla det ett lappverk, då man bygger på en gammal byggnad. Men ett gammalt ordspråk säger: »Bättre brokig bot än trasigt knä.» Jag tror, att det ordspråket här kan med skäl tillämpas.

Den ärade talaren nämnde, att han varit närvarande vid uppvisningar, och då hade utrymmet befunnits otillräckligt. Men nu är det så, att den svenska gymnastiken icke är anlagd på uppvisning. Den har ett mera hvardagligt och praktiskt syfte, det att harmoniskt utbilda människokroppen. Derfor behöfves icke något särskildt utrymme för uppvisning.

Han nämnde, att det skulle efter hans förslag blifva en byggnad, rymlig, tidsenlig och praktisk. Säkert är, att, skulle man köpa tomt och uppföra en ny byggnad, denna skulle i alla afseenden blifva tidsenlig — särskildt med afseende på priset.

Det militära intresset skulle fordra, att byggnaden förlades nära kasernerna. Men märk, att detta är ett anslag på åttonde hufvudtiteln, icke den fjerde. Den svenska gymnastiken har all-

Ang. tillbyggnad af och förändringar inom gymnastiska centralinstitutets lokaler. (Forts.)

tid haft civil karakter. Man bör således här icke uteslutande se på det militära intresset.

Med afseende på gymnastiska centralinstitutets särskilda uppgifter att förbereda gymnastiklärare vid allmänna läroverk och utbilda sjukgymnaster skulle utan tvifvel det aflägsna läge han tänkt sig för institutet blifva synnerligen ofördelaktigt. Man skulle möjligen kunna få elever såsom undervisningsmateriel från ett enda femklassigt läroverk; men några elever från de högre klasserna, från sjette och sjunde klasserna, skulle man der icke kunna påräkna. Äfven skulle läget blifva ganska obeqvämt för de qvinnliga eleverna vid institutet, och möjligheten att få materiel för sjukgymnastiken skulle äfven blifva i ganska väsentlig mån inskränkt.

Det är en blygsam begäran, som från gymnastiska centralinstitutet framkommit. Jag tror, att det är ett billigt sätt, som här föreslagits, att komma ifrån det af alla erkända behovet. Förslaget har undergått en mycket noggrann och omsorgsfull pröfning, innan det framlagts för Riksdagen. Jag skall därför yrka bifall till utskottets förslag.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 51—54.

Biföllos.

Punkten 55.

Ang. anslag till godt görande af en del förskjutna kostnader för musikalska akademiens nya byggnad.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till ersättning af medel, som öfverintendentsembetet fått förskjuta för inmurning af värme- och ventilationsapparat i musikalska akademiens byggnad, på extra stat för år 1895 anvisa ett deremot svarande, till fullt krontal jemnad belopp af 12,361 kronor, men hemstälde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Efter föredragning af punkten anförde:

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Herr grefve och talman, mine herrar! Så sent det än är, måste jag för en stund taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att, om möjligt, söka få detta ärende på ett lämpligt sätt ur världen genom att försöka ställa det uti sitt rätta ljus. För att ej gå för långt tillbaka i tiden — det är ett mycket gammalt ärende, det är nära tjuguarigt — vill jag börja med öfverintendentsembetets memorial af den 30 maj 1876, hvori öfverintendentsembetet begär bemyndigande af Kongl. Maj:t att,

intill dess frågan om betäckande af den uppkomna bristen i anslaget kunde varda af Kongl. Maj:t pröfvad och afgjord, få af under händer varande medel bestrida erforderlig kostnad för inmurning af värme- och ventilationsapparat i musikaliska akademiens byggnad. Denna framställning angående förskjutande af medel till värmeledningens inmurande blef af Kongl. Maj:t den 16 juni 1876 bifallen. Då var ställningen sådan, att, vid uppförandet af musikaliska akademiens byggnad, det uppstått en brist, som sedermera visat sig uppgå till ungefär 26,500 kronor. Hvad kunde Kongl. Maj:t då göra annat än bifalla öfverintendentembetets framställning om att få verkställa inmurningen af värme- och ventilationsapparaten? Af hvad orsak bristen än uppkommit, hade det varit det oklokaste, Kongl. Maj:t kunnat göra, om Kongl. Maj:t icke försökt vidtaga den åtgärd, som erfordrades för att få huset färdigt och användbart. Om någon af eder, mine herrar, uppgjort en byggnadsplan, men, innan huset blifvit färdigt, funnit sig hafva gjort en missräkning, så att en brist uppkomme, skulle det då falla någon af eder in att söka undgå bristen genom att icke insätta kakelugnar, äfven med risk, att på detta sätt huset icke skulle kunna bebos eller blifva uthyrdt? Öfverintendentembetet å sin sida hade endast begärt att få förskjuta medlen, till dess frågan kunde blifva i vederbörlig ordning afgjord. Vidare hördes i omedelbart sammanhang dermed musikaliska akademien, som anbefaldes att afgifva utlåtande om och i hvad mån akademien skulle kunna bereda sig tillgång att genom årliga afbetalningar återgälda det beviljade förskottet. Ja, här kan med skäl frågas: hvarför fick musikaliska akademien en sådan befallning från Kongl. Maj:t? Något annat skäl finnes icke, än att musikaliska akademien, af intresse för den musikaliska konsten och det läroverk, staten upprättat för den musikaliska konstens främjande, från första början tagit en verksam del i sträfvandena för att åt läroverket anskaffa en egen lokal. Musikaliska akademien har med det ifrågavarande huset föga att skaffa. Det är statsverkets hus. Musikaliska akademien begagnar af detta hus icke mer än att, om den därför skulle behöfva betala hyra, den skäligen icke borde betala mer än tre à fyra hundra kronor om året. Akademien har sina sammanträden i orgelsalen, sålunda en sal, som begagnas för läroverkets räkning. Visserligen har den sina högtidssamma träden i stora salen, men denna sal är också nödvändig för läroverkets räkning. Akademien använder vidare i detta hus ett rum till bibliotek. Men detta bibliotek består till största delen — åtminstone till den användbaraste delen — af sådana saker, som erfordras för läroverkets räkning.

Musikaliska akademien afgaf på den nådiga remissen det svar, att den icke kunde uppgifva några för ändsmålet användbara tillgångar. Bristen var nu bestämd till 26,566 kronor 54

Ang. anslag till godgörande af en del förskjutna kostnader för musikaliska akademiens nya byggnad.
(Forts.)

Ang. anslag till godtgörande af en del förskjutna kostnader för musikalska akademiens nya byggnad.

(Forts)

öre. Under sådana förhållanden aflät Kongl. Maj:t till 1881 års Riksdag proposition derom, att till ersättande af de medel, öfverintendentsembetet fått förskjuta för musikalska akademiens nybyggnad och inmurning af värmeapparat derstädes, erforderliga medel måtte anvisas. Riksdagen anvisade en del af beloppet eller den summa, kronor 14,206, hvarmed entreprenadsumman för musikalska akademiens nybyggnad öfverstigtit de för arbetet tillgängliga medel, men afslog Kongl. Maj:ts framställning beträffande återstoden af det äskade beloppet, kronor 12,361. Det första skälet, som statsutskottet nu framställt för sin hemställan om afslag å Kongl. Maj:ts föreliggande framställning, är, att utskottet »icke funnit sådana omständigheter vara förebragta, som kunna föranleda utskottet föreslå Riksdagen att frångå den uppfattning i detta ärende, som af 1881 års Riksdag uttalades». För att för kammaren klargöra den uppfattning, som 1881 års Riksdag hade i detta ärende, nödgas jag uppläsa några få rader, som återfinnas på sid. 162 i statsutskottets förevarande utlåtande. Det heter der:

»Beträffande återstoden af det äskade beloppet, eller 12,361 kronor, utgörande den del af kostnaden för värme- och ventilationsapparatens inmurande, som icke kunnat genom andra besparade medel betäckas, hade Riksdagen anført, att den omständighet, att akademien år 1876 förklarar sig icke kunna uppgifva några tillgångar, som kunde användas till återgåldande af hvad öfverintendentsembetet för ifrågavarande ändamål förskjutit, icke syntes Riksdagen innebära tillräcklig anledning för staten att nu påtaga sig äfven denna utgift. I ålseende å akademiens förmåga att genom afbetalningar återgälda berörda förskott kunde till äfventyrs andra förhållanden ega rum år 1881 än år 1876, i hvilket hänseende utredning borde åstadkommas, innan akademien frikallades från dylik skyldighet, och hade Riksdagen antydt, att akademien genom uppförande af egna konserter möjligen skulle kunna bereda sig inkomster till gäldande af ifrågakomma, jemförelsevis mindre betydliga belopp. Med anledning häraf, och då hinder icke syntes möta att under afvaktan af dylik utredning tills vidare fortfarande såsom förskott balansera nämnda belopp, hade Riksdagen ansett några medel till godtgörande deraf icke böra för det dåvarande beviljas.»

Försöker jag att af denna riksdagsskrifvelse få fram Riksdagens uppfattning år 1881 i denna fråga, så synes mig den gå i den riktningen, att det borde undersökas, om akademien nu möjligen hade några medel för bristens betäckande, men att, om den icke hade några sådana, Riksdagen finge klarera saken. I full öfverensstämmelse med denna uppfattning borde väl Riksdagen, med hänsyn till den i föreliggande kongl. proposition lemnade utredning, nu förklara, att bristen bör betäckas genom särskildt anslag.

Utskottet har för sin hemställan ytterligare anfört det skälet, att »af statsrådsprotokollet inhemtas, att musikalska akademien ekonomiskt vid 1892 års slut visat en behållning af 12,403 kronor 40 öre och att under föregående år behållningen varit ännu större». Af akademien utlåtande den 30 november 1893 framgår, att dessa omnämnda 12,403 kronor 40 öre äro musikalska akademien enskilda medel, och jag har redan nämnt, att akademien, såsom sådan, i detta fall icke kan hafva någon ersättnings-skyldighet. Den omständigheten, att musikalska akademien ekonomiskt under närmast föregående år varit bättre än under år 1892, kan jag icke finna på något vis vara en förstärkning i skälen till betalningsskyldighet för akademien. Hade tillgångarna vuxit, då skulle väl akademien förmåga att betala en statens skuld också hafva vuxit, men icke dess skyldighet. Nu hafva tillgångarna tvärtom minskats, och icke är det då någon glädje med att dessa förut varit större. Jag vill i detta sammanhang jemväl påminna om huru det kommer sig, att musikalska akademien enskilda tillgångar blifvit mindre, än de förut varit. Åfven denna sak framgår tydligt af statsrådsprotokollet. Förklaringen är, att akademien, då det gäلت konservatoriets intressen, icke undandragit sig att af egna medel göra uppoffringar för sådana läroverkets utgifter, hvartill statsanslaget visat sig otillräckligt. Det framgår af handlingarna, att den till omkring 80,000 kronor beräknade inredningen af akademien hus, som är statsverkets egendom, till största delen, eller ungefär 55,000 kronor, och således vida mer än för den s. k. konsertsalens anordnande erfordrats, kunnat genom till akademien öfverlemnade gåfvor och annorledes af akademien bekostas. Vidare har, såsom också framgår af statsrådsprotokollet, akademien, då anslagen till detta statens läroverk visat sig otillräckliga, dels till fyllande af uppkommen brist å expensanslaget, dels ock till undervisningens bestridande af egna medel tillsläppt omkring 8,300 kronor.

Slutligen har utskottet såsom det tredje skälet för afslag å Kongl. Maj:ts nu föreliggande proposition anfört: »Vid sådant förhållande, och då dessutom den af Riksdagen år 1881 antydda utvägen att få ofvannämnda brist ersatt icke synes ens hafva blifvit försökt, har utskottet icke ansett sig böra ifrågasätta, att Riksdagen må träda emellan för fyllande af denna brist.» Hvad är det för en åtgärd, som 1881 års Riksdag förutsatte? Jo, det är, att musikalska akademien genom uppförande af egna konserter möjligen skulle kunna bereda sig inkomster till gäldande af bristen. Hvad har akademien sagt om denna åtgärd? Jo, den har sagt, att det är knappast tillständigt att låta utbildade elever uppträda inför en betalande publik. Detta är det ena. Den säger ytterligare, att kändedomen om huru det ställer sig vid konserter i Stockholm och om förhållandet mellan utgifter och inkomster vid sådana tillfällen pekar derhän, att man

Ang. anslag till godgörande af en del förskjutna kostnader för musikalska akademien nya byggnad.

(Forts.)

Ang. anslag till godtgörande af en del förskjutna kostnader för musikalska akademiens nya byggnad (Forts.) med visshet kan förutsätta, att förlust skall uppstå på dylika konserter.

Om då musikalska akademien underlåtit att vidtaga en åtgärd, som den ej anser lämplig och som den dertill anser i ekonomiskt afseende förlustbringande, om den, säger jag, ej försökt en dylik åtgärd för att täcka den ifrågavarande bristen, är då detta något skäl att ålägga akademien att gälda en brist, som uppstått vid byggandet af ett staten tillhörigt hus?

Under sådana förhållanden säger jag, mine herrar, att det synes vara allt skäl, att Riksdagen skaffar detta ärende ur världen.

Det är här fråga om ingenting annat än en regleringsaffär. Öfverintendentembetet uppför nemligen är efter år detta förskott såsom en sin tillgång och har på grund deraf med allt fog råkat ut för anmärkningar från kammarrättens sida. Öfverintendentembetets penningar äro ju statens medel, beräknade för statsändamål. Får det nu igen sitt förskott, komma dessa penningar att användas för statens ändamål. Får det ej igen dessa medel, måste embetet för bestridande af det med dem afsedda statsändamålet i annan form söka bereda erforderlig tillgång, d. v. s. hos Kongl. Maj:t anhålla om den framställning till Riksdagen, som af omständigheterna påkallas.

Finnes det under sådana förhållanden något skäl att låta detta förskott stå och spöka i öfverintendentembetets räkenskaper?

Jag anhåller därför, att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte bifalla den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr von Friesen: Herr talman! Jag ber deremot att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Man har tydligtvis svårt att åstadkomma reda och klarhet i den här frågan. Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har upprepat hvad som står i den kongl. propositionen, men jag tror icke, att saken därför har blifvit klarare, eller att det därför blifvit tydligare, att ej utskottets hemställan är den rätta.

Huru förhåller det sig för det första med detta hus? Jo, på sid. 164 i betänkandet säges det tydligen, att huset är en statens tillhörighet, en för ett statens läroverk erforderlig byggnad. Men på nästa sida, sid. 165, heter det — då det är fråga om att taga upp hyrorna — att det är akademien hus. Detta är ett egendomligt sätt att bestämma eganderätten till en byggnad: staten eger huset och skall därför bekosta dess värmeledning, men akademien tar upp hyrorna. Jag tror, att om staten får taga upp hyrorna, skulle det vara ganska lätt att bli qvitt den brist, hvarom här är fråga.

Musikaliska akademien fick af herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet mycket beröm för det intresse, som akademien visat vid byggandet af detta hus. Det är sant — detta intresse var ganska stort och det är just *det*, som åstadkommit bristen i fråga.

Ang. anslag till godtgörande af en del förskjutna kostnader för musikaliska akademiens nya byggnad.
(Forts.)

Då synes mig äfven akademiens intresse bjuda, att bristen kommer bort. Såsom i statsrådsprotokollet upplyses, var nemligen först uppgjordt ett kostnadsförslag, som gick till 190,691 kronor, således med blott 691 kr. öfverstigande statsanslaget. Men just på grund af akademiens ingripande blef denna byggnadsplan förkastad och en annan plan uppgjord; och det var denna ändring, som orsakade den brist, som uppstod i anslaget.

Då frågar jag, om ej akademien på särskildt sätt intresserat sig för detta hus; och om den icke äfven borde så intressera sig, att den nu täcker bristen.

År 1884 hade akademien af sina medel — i hvilka äfven hyrorna ingå — en behållning af 20,000 kronor. Hade då akademien betalt den ifrågavarande bristen, hade saken ju varit klar.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet hemställde slutligen, om det nu ej vore tid att bringa denna fråga ur världen. Ja, det tror jag äfven, men jag har den åsigten, att den på ett bättre sätt kommer ur världen genom bifall till statsutskottets förslag än genom godkännande af den kongl. propositionen. Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag måste ännu en gång såsom min åsigt uttala, att musikaliska akademien såsom sådan ej kan ha betalningsskyldighet i detta fall. Det är sant, att det var två kostnadsförslag uppgjorda, men då det framlades ett förslag, som akademien på anförda skäl ej ansåg sig böra gilla, var det då ej i sin ordning, att detta förslag i tid omarbetades och ändrades? Anledningen till att byggnaden blef så mycket dyrare, än från början beräknats, var, att det inträdde förändrade konjunkturer mellan tiderna för kostnadsförslagets uppgörande och byggnadens utbudande på entreprenad. Sådant har händt många gånger och kommer fortfarande att hända.

Hvad hyrorna beträffar, så uppstår, efter hvad jag tror, någon hyresinkomst ej på annat sätt än genom uthyrning af stora salen. Denna gifver, när full betalning erlägges, 200 kr. för hvarje gång. Kostnaderna åter uppgå till 80 à 90 kr., hvadan behållningen ej blir större än 110 à 120 kronor. Men många gånger får akademien lemna ut salen för nedsatt pris, just därför att de uppträdande artisterna visat, att det icke blott icke uppstått någon behållning, utan rent af förlust.

Vidare vill jag nämna, att i musikaliska akademiens räkenskaper visserligen föres särskildt konto för statens medel och sär-

Ang. anslag till godtgörande af en del förskjutna kostnader för musikaliska akademins nya byggnad. skildt sådant för akademiens enskilda tillgångar, men att det är möjligt och till och med troligt, att hyrorna för stora salen upp- tagas bland akademiens enskilda tillgångar. Men hvad akademien för egen del får i behållning af hyror för nämnda sal är en obetydlighet mot hvad den utbetalt för statens konservatorium. Jag ber att fortfarande få hemställa till kammaren, att den måtte bifalla reservationen.

(Forts.)

Herr von Friesen: Herr talman! Ja, det kan ej råda något tvifvel om, att ej hyrorna äro inräknade i de besparingar på akademiens enskilda tillgångar, som denna anmält att hon har. Detta står ju på sid. 165 i betänkandet, der det heter: »*hvad slutligen beträffade den inkomst, som uppkomme genom begagnandet af den i akademiens hus befintliga konsertsalen, hvilken inkomst inginge i nyss nämnda besparingar*».

Det kan således ej råda något tvifvel om den saken.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan. Jag vill för öfrigt blott nämna, att de hyresmedel, som inflyta för konserter och soaréer, uppgingo föregående år till 5,264 kr., under det att till musikaliska akademins behof af egna medel användes endast 449 kr.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt efter af herr talmannen i sådant afseende gifven proposition, biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 56—71.

Biföllos.

Ang. anslag till utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv». Vid föredragning dernäst af *punkten 72* angående anslag för utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv», begärdes ordet af

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, som yttrade: Herr grefve och talman! Jag skall be att få göra en erinran mot en del af utskottets motivering. Det står på sid. 182 å midten: »*Då det emellertid torde vara möjligt att äfven framdeles från nyssnämnda anslag — det är här fråga om anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande — bereda tidskriften något årligt bidrag, synes det utskottet, som om det särskilda anslag, hvilket till understöd för densammas utgifvande bör ifrågakomma, lämpligen kan till 2,000 kronor be- gränsas.*»

Såsom synes, har Kongl. Maj:t för ifrågavarande ändamål begärt 3,000 kronor, och utskottet har med nyss nämnda tillägg

föreslagit 2,000 kronor. Jag gör denna min erinran, på det att icke den högt aktade utgifvaren af »Nordiskt medicinskt arkiv» må kunna komma med utskottets utlåtande såsom en fullmagt att hos Kongl. Maj:t lyfta på ifrågavarande anslag 1,000 kr. för nämnda arkivs utgifvande.

Ang. anslag till utgifvande af tidskriften »Nordiskt medicinskt arkiv».
(Forts.)

Såsom det torde vara kammaren väl bekant, är detta anslag redan förut otillräckligt, hvarför också Kongl. Maj:t vid föregående riksdag gjorde en hemställan om ökning af anslaget med 6,000 kronor, hviken framställning dock icke af Riksdagen bifölls. Det är sålunda icke skäl att göra någon anvisning på ett anslag, som redan förut är otillräckligt. Vida lämpligare hade det varit, om, när förhållandet verkligen är, att ifrågavarande tidskrift anses förtjent af ett anslag af 3,000 kronor, och statsutskottet sjelft erkänner detta, utskottet hade gjort en hemställan derom, att Riksdagen måtte bevilja det af Kongl. Maj:t begärda beloppet.

Herr von Friesen anförde: Herr talman! Jag tror icke, att det varit utskottets mening, att det understöd, som för ifrågavarande ändamål hittills utgått af statsmedel från anslaget till resestipendier samt läroböckers och lärda verks utgifvande, skulle ökas med 1,000 kronor, utan att utskottets mening varit, att detta anslag fortfarande skulle utgå med samma belopp, hvarmed det hittills utgått. Beloppen hafva varit något olika, och först nu för år 1894 har det varit möjligt att öka understödet, så att det för detta år utgör 1,500 kronor.

Det är således icke ifrågasatt, att detta belopp skulle ökas, utan endast att det fortfarande skulle få utgå.

Vidare yttrades icke. Punkten bifölls.

Efter föredragning vidare af *punkten 73*, angående anslag för utgifvande i tryck af andra delen utaf professor H. Gyldéns arbete angående hufvudplaneternas absoluta elementer, yttrade

Herr Palme: Gent emot statsutskottets enhälliga hemställan vill jag icke göra något yrkande, utan endast helt kort fästa kammarens uppmärksamhet på den föreliggande frågan.

Statsutskottets beslut om nedsättning med 1,000 kronor i det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet baserar sig derpå, att icke någon tillräcklig utredning rörande verkliga kostnaden för det afsedda ändamålet är vunnen. Jag vill i det afseendet tillåta mig meddela, att jag från kompetent håll, deribland af kongl. vetenskapsakademiens kamrerare, erhållit uppgift derå, att första delen af professor Gyldéns ifrågavarande arbete kostat i tryckning 4,042 kronor 65 öre, hvartill kommer kostnaden för korrekturläsning, omkring 710 kronor, eller tillsammans 4,752 kronor 65 öre. Med all sannolikhet blir den återstående delen af detta

arbete större till volym än den nu tryckta första delen och således är äfven ett anslag på 4,000 kronor, som Kongl. Maj:t äskat, alldeles för litet.

Såsom sagdt, har jag icke något yrkande att göra, utan har endast velat fästa kammarens uppmärksamhet på detta förhållande.

Vidare anfördes icke. Punkten bifölls.

Punkterna 74—78.

Biföllos.

Punkten 79.

Ang. ersättande af en brist i anledning af Sveriges deltagande i en utställning i Madrid.

Kongl. Maj:t hade föreslagit, att Riksdagen måtte till ersättande af en brist i anledning af Sveriges deltagande i en utställning i Madrid på extra stat för år 1895 anvisa ett belopp af högst 4,198 kronor, och hemställde utskottet, att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte af Riksdagen bifallas.

Häremot hade reservation anmälts af herrar *Persson* i Mörarp, *Andersson* i Nöbbelöf, *von Friesen* och *Ollas A. Ericsson*.

Herr von Friesen begärde ordet och yttrade: Herr talman! Jag har jemte tre af utskottets ledamöter reserverat mig mot utskottets förslag i denna punkt. Jag ber nu att få angifva skälen dertill, på samma gång jag yrkar afslag å utskottets framställning och Kongl. Maj:ts proposition.

Vid 1892 års riksdag sökte äfven jag i min ringa mån bidraga till att detta anslag för Sveriges deltagande i utställningen skulle af Riksdagen beviljas. Men icke tänkte jag mig då, att det skulle komma en så stor efterräkning som denna. Hade jag det trott, skulle jag ingalunda varit med om anslaget beviljande.

Då ansågs det, att man icke borde gå längre än till 7,500 kronor; och *nu* kommer man och begär betäckandet af en brist å 4,197 kronor och 43 öre. Man hade då uppgjort ett kostnadsförslag. I det ingick till:

facsimilering af äldre urkunder, hvilka icke lämp-

ligen kunde i original utställas.....	kronor 1,000
dagtraktamente under 4—6 månader för en del-	
gerad och ett biträde	» 3,500
diverse utgifter.....	» 1,000
katalog öfver de utställda föremålen	» 2,000

Summa kronor 7,500.

Nu anföres här såsom ursäkt för att en brist uppstått, att utställningen räckt något längre än påräknadt var. Men den om-

ståndigheten kan icke hafva inflytande på någon annan post än denna: dagtraktamente under 4 till 6 månader för en delegerad och ett biträde 3,500 kronor. Mig synes dock, att, när det var bestämdt, huru mycket som för detta ändamål fick utgå, vederbörande borde hafva rättat sig derefter.

Ang. ersättande af en brist i anledning af Sveriges deltagande i en utställning i Madrid.

(Forts.)

Vidare anføres såsom ursäkt, att spanska staten icke skulle hafva lemnat så stort bidrag, som man från den påräknat. Jag vet icke med hvad skäl man påräknat detta bidrag; men den brist, som härigenom uppkommit, utgör i alla händelser blott 579 kronor och 24 öre, under det att hela bristen är 4,197 kronor och 43 öre. Det synes mig icke nödvändigt att skylla på den ringa brist, som af det skälet uppstått, utan det finnes nog andra skäl, nemligen att man icke hushållat, att man icke rättat sig efter de medel, som voro anslagna. Det torde vara stora skäl, att Riksdagen gifver ett exempel att Riksdagen icke kan gilla, att man på det sättet lefver öfver sina tillgångar. Och det är på den grund, som jag och öfriga reservanter i utskottet yrkat afslag å Kongl. Maj:ts proposition, och som jag nu ber att här få göra samma yrkande.

Häruti instämde herr *Wavrinsky*.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam: Jag är visserligen icke heller belåten med detta ärende. Men man får taga äfven det, som icke är behagligt. Nu vill jag säga först och främst, att den föregående talaren resonerat som så, att när pengarna tagit slut, så stannar man icke längre, utan då reser man hem, eller rättare: man räknar ut i tid, när det kommer att taga slut med pengarna. Men om en exposition genom särskilda omständigheter fördröjts en eller annan månad, och om den just befinner sig i sitt rätta flor, när man för pengarnas skull borde vända hem, nog drager man sig något, innan man tager ett så raskt beslut.

Jag ber att här få något understöd af majoriteten tillhörande ledamöter af statsutskottet, för att utskottets hemställan måtte i detta fall af kammaren bifallas.

Herr Persson i Mörarp: Herr talman! Jag kan icke underlåta att understödja den förste talarens yttrande rörande detta ärende.

Förslaget, som framlades för Riksdagen, var, enligt hvad handlingarna utvisa, uppgjordt af vetenskapsakademien, och äfven den, som haft anslaget om hand, är, såvidt jag vet, ledamot af denna akademi.

Sedan Riksdagen beviljat ifrågavarande anslag, lemnades anslaget till den person, som erhållit uppdrag att resa ut till utställningen, och mig synes, att han under sådana förhållanden

Ang. ersättan- de af en brist i anledning af Sveriges deltagande i en utställning i Madrid. bort rättat sin resa och sina utgifter efter det belopp, som han på dylikt sätt emottagit. Att nu komma med en efterräkning på omkring 50 procent af det utaf Riksdagen för ändamålet beviljade anslag, det tycker jag är att låta anspråken gå bra långt, och detta så mycket mera, som sjelfva utgiftsposten föranledt en så pass graverande anmärkning som den, som förekommer från kammarrätten.

Jag hemställer om afslag å utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. Kammaren afslog utskottets hemställan och Kongl. Maj:ts framställning i ämnet.

Punkten 80.

Bifölls.

Vid föredragning slutligen af *punkten 81*, angående utredning i fråga om upprättande inom mellersta Sverige af en asyl för sinnessjuke, anförde:

Herr Wijkander: Herr talman! Endast ett par ord för att berigtiga ett uttryck, som står i utskottets betänkande. Utskottet har afstyrkt motionen och anfördt som skäl, att, »såsom af motionärerna blifvit anfördt, förslög till upprättande af en större asyl för sinnessjuke inom mellersta Sverige för närvarande är under beredning hos Kongl. Maj:t, dervid utredning i det af motionärerna angifna syftet lä. er varda åvägabragt».

Som känt är, framhåller motionen behovet för vestra delen af mellersta Sverige af en asyl för sinnessjuke. Så vidt mig är bekant, har icke någon utredning derom skett, utan har, såsom motionärerna framhållit, den utredning, som från medicinalstyrelsen och andra myndigheter lemnats, endast rört sig om en asyl i Örebro eller Upsala. Emellertid antager jag, att utskottets mening här vore den, att, då i motionen omtalats behovet att åvägabringa en utredning, uppmärksamheten derigenom skulle hafva blifvit rigtad på frågan, så att man skulle få genom Kongl. Maj:ts försorg en vederbörlig utredning af de hithörande förhållandena i vestra Sverige, äfven utan särskild skrifvelse, så mycket mera som äfven här i Andra Kammaren en motion i samma syfte blifvit väckt af flere kammarens ledamöter, fastän den remitterats till denna kammarens tredje tillfälliga utskottet.

Herr talman! Jag gör intet yrkande.

Vidare yttrades ej. Punkten bifölls.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

lagutskottets utlåtanden:

n:o 51, i anledning af väckt motion om utbyte af skollärares rätt till kofoder mot viss ersättning i penningar; och

n:o 52, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 18 kap. 15 § strafflagen;

konstitutionsutskottets memorial n:o 7, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 10, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens nionde hufvudtitel, omfattande anslagen till pensions- och indragningsstaterna; och

n:o 10 a, i anledning af gjorda framställningar angående pensioner och gratifikationer till tjänstemän, underbefäl och arbetare vid statens jernvägsbyggnader;

bevillningsutskottets betänkande n:o 15, angående villkoren för försäljning af bränvin;

sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande och memorial:

n:o 6, i anledning af väckta motioner om medgifvande af s. k. lokal sjelfstyrelse för kommunerna i fråga om försäljning af bränvin; och

n:o 7, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande sammansatta bevillnings- och lagutskottets betänkande n:o 3 med anledning af Kongl. Maj:ts proposition n:o 3 med förslag till förordning angående husbondes eller arbetsgifvares ansvarighet för tjenares eller arbetares personliga utskylder;

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1, med anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändrad lagstiftning angående riksbanken och de enskilda sedelutgifvaude bankerna; samt

lagutskottets utlåtande:

n:o 53, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i förordningen om landsting den 21 mars 1862;

n:o 54, i anledning af väckt motion om vissa tillägg i lagen angående skydd mot yrkesfara den 10 maj 1889; och

n:o 55, i anledning af väckt motion om meddelande af lagbestämmelser i syfte att vid slagt af husdjur minsta möjliga lidande måtte tillfogas djuren.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit två gånger bordlagda.

§ 3.

Anmälades och godkändes sammansatta stats- och bankoutskottets förslag till Riksdagens skrivelser:

n:o 39, till fullmäktige i riksbanken, angående årligt understöd åt arbetsförmannen C. F. Björklunds och arbetaren C. G. Janssons enkor och barn; och

n:o 40, till fullmäktige i riksgäldskontoret, i samma ämne.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 12,22 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.